

Utvärdering av Skåne Stadsmissions projekt

Unga i hemlöshet

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning och bakgrund	5
Begreppen deltagare och papperslöshet	6
Skåne Stadsmissions projekt drivs i samverkan med andra	7
Målgruppsbeskrivning	7
Metod	10
Unga i hemlöshets förändringsteori	11
Varför utvärdera projektet Unga i hemlöshet?	14
Hur utformades projektet Unga i hemlöshet?	14
Redovisning av Unga i hemlöshets verksamhet, huvudområden	15
Uppsökande verksamhet	16
Öppen verksamhet på Unga Forum	17
Verksamhetens organisering	17
Kontaktperson	19
Juridisk rådgivning	22
Biträder unga i migrationsärende	23
Enskild rådgivning och kunskapshöjande insatser	23
Driver strukturell påverkan	23
Social rådgivning	26
Samtal med psykoterapeut	28
Utvärdering av Fadderhemsverksamheten	32
Att ansöka om boende hos Unga i hemlöshet	33
Vilka är faddrarna?	35
Hur blir man fadderhem i projektet?	35
Varaktighet och trygghet i fadderhemmen	36
Utvärdering av Unga i hemlöshets studentlägenheter	39
Jämförelse med andra boendeprogram för hemlösa	41
Jämförelse med andra stödfunktioner i arbetet med hemlösa	44
Frågor om livskvalitet	46
Avslutande diskussion	48
Bilaga 1. Frågeformulär till projektets deltagare	52
Bilaga 2. Frågeformulär till fadderhem	54

Baara, deltagare projekt Unga i hemlöshet
Foto: Åsa Sjöström

Sammanfattning

Skåne Stadsmissions projekt Unga i hemlöshet har finansierats av medel som blivit beviljade av Kulturdepartementet. En extern utvärderare har följt arbetet i projektet under våren och sommaren 2020.

Projektet Unga i hemlöshet riktar sig till hemlösa ungdomar i åldrarna 18 till 25. Skåne Stadsmission har i projektet arbetat utifrån uppfattningen att hemlösa ungdomar med erfarenhet av migration är en särskilt utsatt grupp i behov av boende såväl som omfattande stödinsatser och vuxenstöd.

Projektet är unikt för Skåne Stadsmission i den mening att det erbjuder ett professionellt socialt arbete, juridisk hjälp och stöd till eget boende. Arbetet med utvärderingen syftar till att ta reda på hur Skåne Stadsmission planerat och utfört sitt projekt samt hur de genomförda insatserna upplevts av projektets deltagare.

Resultaten i utvärderingen är övervägande positiva. De uppgifter som tagits fram genom enkätundersökningar och flertalet intervjuer med deltagare och personal i projektet ger en bild av en omfattande verksamhet vars insatser syftar till att hjälpa de unga till ett liv i tryggt boende samt till att erbjuda stödinsatser och ett prosocialt nätverk. En majoritet av de ungdomar som deltagit i utvärderingen uppger att de tagit del av projektets stödinsatser.

Under projekttiden har cirka 200 ungdomar bott i fadderhem som är kopplat till Skåne Stadsmissions projekt Unga i hemlöshet. Rapporten visar att den ekonomiska stöden och de stödfunktioner som faciliteras av Unga i hemlöshet har varit till stor hjälp för de engagerade fadderhemmen.

Under 2019 inledde Unga i hemlöshet ett internt samarbete med Skåne Stadsmissions boendeenhet Trygga boende. Genom samverkan inom den egna organisationen fick Unga i hemlöshet tillgång till lägenheter som är avsedda för personer som lever i social utsatthet. Ett trettiotal hemlösa ungdomar i Malmö och Kristianstad erbjöds boende i studentlägenheterna under projekttiden.

En klar majoritet av de deltagare som bor i, eller har bott i, studentlägenheterna har klarat av sina studier och gått vidare till eget boende i en mer permanent boendeform. Ett kontinuerligt individanpassat stöd till deltagarna med fokus på studier och lägenhetssökande är några av de framgångsfaktorer som identifierats i arbetet med de boende i studentlägenheterna.

Utvärderingen av projektets program för boende visar sammantaget att arbetet med att finna boendelösningar för projektets deltagare har bedrivits i samverkan mellan projektgruppen, deltagande ungdomar, fadderhem och projektets samverkansaktörer. Skåne Stadsmissions medarbetare har kommunicerat till deltagarna att de själva är aktörer i arbetet med att söka bostad. Ett delat och inkluderande ägandeskap beskrivs som ett fungerande metod för att finna boendelösningar till projektets deltagare.

Många av ungdomarna i projektet vittnar om dåliga erfarenheter av möten med olika myndigheter såsom Migrationsverket och socialtjänsten. I utvärderingen lyfter deltagarna fram att personal från Unga i hemlöshet följt med dem på olika möten med myndigheter och vårdinstanser som en hjälpsam och uppskattad handling.

I rapporten jämförs Unga i hemlöshets metoder för stödinsatser med Socialstyrelsens riktlinjer för stöd till personer som lever i hemlöshet. Utvärderingen visar att Unga i hemlöshets stödfunktioner i många avseende är jämförbara med etablerade program för stödinsatser då de tar ett helhetsperspektiv på deltagarnas situation och sätter dem i kontakt med en rad olika vård- och stödinsatser.

I projektet Unga i hemlöshet har Skåne Stadsmission arbetat med utgångspunkten - att man ger stöd efter behov och svåra fall prioriteras. Bredd och variation av kompetens och erfarenheter i personalgruppen i kombination med en stark tilltro till projektets metoder beskrivs som framgångsfaktorer av projektets medarbetare.

Utvärderingen lyfter också fram fördelningen av ekonomiskt och materiellt stöd som en central del av projektet. Det ekonomiska stödet är det område där alla deltagare är mottagare oavsett deras övriga ekonomiska resurser och allmänna livssituation. Alla fadderhem som deltagit i utvärderingen, utom ett, uppger att de tar del av den omkostnadsersättning som betalas ut av projektet varje månad. Samtliga deltagande ungdomar uppger att de får eller har fått busskort av Unga i hemlöshet.

En klar majoritet av ungdomarna i projektet uppger att Unga i hemlöshet påverkat deras liv till det bättre. Många av deltagarna har stora behov av det grundläggande stöd som erbjuds inom ramen för projektet och beskriver dess insatser som värdefulla. I arbetet med utvärderingen återkommer beskrivningar av Unga i hemlöshet som ett projekt som erbjuder ett socialt sammanhang, där det finns vuxna som lyssnar och utrymme att prata om svåra såväl som om vardagliga frågor.

Resultaten visar att alla deltagare inte får del av den information som går ut om projektets olika aktiviteter och stödinsatser. Att sprida information om verksamheten och dess aktiviteter är ett utvecklingsområde för projektet.

Projektet vilar på en programidé där deltagarnas behov står i centrum och erbjuder ett stöd som inte finns, eller är otillgängligt, för ungdomarna i målgruppen. Projektets utformning kan utgöra en välfungerande modell för att organisera framtida arbete med hemlösa ungdomar.

Inledning och bakgrund

Denna utvärdering syftar till att ta reda på hur Skåne Stadsmission planerat och utfört sitt projekt Unga i hemlöshet samt hur de genomförda insatserna upplevts av projektets deltagare.

Arbetet med utvärderingen gjordes från april till augusti 2020 av en extern utvärderare, Oskar Nilsson, fil mag. i internationell migration och etniska relationer (IMER) och masterstudent i socialt arbete på Socialhögskolan i Lund. Utvärderingen omfattar enkäter, intervjuer med personal och deltagare samt deltagande observationer. Utvärderingen har gjorts på uppdrag av Skåne Stadsmission. Man måste inte bo i fadderhem eller studentboende för att ta del av de olika stödfunktionerna som erbjuds i projektet, men deltagare som besvarat enkäten och/eller deltagit i intervjuerna bor i fadderhem eller studentlägenheter som är knutna till projektet.

I Skåne Stadsmissions projektbeskrivning står det att de i sitt arbete utgår från en humanistiska utgångspunkten i vilken "förändringsteorin bygger på en idé om att tryggt boende och vuxenstöd kan ge deltagaren en trygg bas för att utvecklas vidare". Skåne Stadsmission ser rätten till tryggt boende och bostad som en grundförutsättning för en individs trygghet och utveckling. Utvärderingen ämnar att redogöra för hur projektets målgrupp ser ut, i vilken omfattning Unga i hemlöshet erbjudit boende till unga hemlösa samt redogöra för de stödfunktioner som erbjuds inom ramen för projektet.

I mars 2018 fattade regeringen beslut om att betala ut total 120 miljoner årligen i tre år för att stötta fem ideella organisationer i deras arbete med målgruppen hemlösa unga vuxna. Skåne Stadsmission var en av dem, de övriga var Stockholms Stadsmission, Göteborgs kyrkliga Stadsmission, Svenska kyrkan, Rädda barnen och Svenska Röda korset. Målet med regeringens satsning var att medlen skulle gå till etablerade organisationer som redan erbjöd insatser för unga vuxna som saknade eget boende. Pengarna kunde användas till konkreta boendelösningar såväl som till andra insatser som på olika sätt främjade målgruppen såsom rådgivning, sjukvård och vuxenstöd. Av de 120 miljoner som betalades ut årligen under projekttiden har 9,5 miljoner gått till Skåne Stadsmission.

I samband med att anslagen beviljades skrev biträdande finansminister och bostadsminister Per Bolund (MP) en debattartikel i dagens nyheter. I artikeln "Extra pengar i budgeten till de ensamkommande" beskrevs vad pengarna skulle användas till; "civilsamhället har en kapacitet att nå grupper eller utsatta människor som det offentliga kan ha svårt att nå, men möjligheterna att göra detta behöver bli bättre. Regeringen satsar 120 miljoner kronor per år i tre år för att stötta ideella organisationer i deras arbete för att motverka hemlöshet bland unga vuxna, där psykisk ohälsa kan vara en bidragande orsak till hemlösheten"¹.

Skåne Stadsmission organiserade projektet Unga i hemlöshet i fyra olika verksamheter.

- Fadderverksamhet där unga hemlösa bor hemma hos privatpersoner. Två tredjedelar av de boende ungdomarna i fadderhemsverksamheten levde, vid tillfället då utvärderingen gjordes, i papperslöshet. Projektet Unga i hemlöshet förmedlar fadderhem såväl som stöttar redan befintliga fadderhem. Stödet utgörs av en omkostnadsersättning som betalas ut till fadderhemmen varje månad.

¹ Regeringen.se/extra pengar i budgeten till de ensamkommande.

Stödet omfattar också information och rådgivning till både ungdomar och faddrar. Varje fadderhem har en kontaktperson på Unga i hemlöshet knuten till sig. Kontaktpersonen har en kontinuerlig dialog med fadderhemmen och de boende. Kontaktens omfattning och frekvens ser olika ut beroende på deltagarnas och fadderhemmens behov.

- Studentlägenheter där unga studenter bor i lägenheter som Skåne Stadsmission förfogar över. Målgruppen i studentlägenheterna är unga mellan 18 och 25 år som beviljats uppehållstillstånd genom den tillfälliga gymnasielagen. Skåne Stadsmission hyr bostäderna av olika hyresvärdar och hyr i sin tur ut rum eller mindre lägenheter till de boende. De boende betalar en subventionerad hyra på max 3500:- i månaden. De boende i studentlägenheterna har också en kontaktperson på Unga i hemlöshet eller på Skåne Stadsmissions enhet för Trygga boende.
- Öppen verksamhet dit alla mellan 18 och 25 kan komma varje onsdag mellan 16:00 och 20:00. Den öppna verksamheten organiseras som en reguljär social verksamhet och är en samlingsplats för projektets deltagare. I den öppna verksamheten ges deltagarna möjlighet att prata med socionom och jurist, det erbjuds läxhjälp och ungdomar och personal lagar tillsammans middag till alla deltagare. Under tiden för utvärderingen arrangerades den öppna verksamheten ute i en närbelägen park på grund av den pågående pandemin. Träffarna arrangerades då som en picknick med spel, samtal och gemensam måltid.
- Uppsökande verksamhet, där sex uppsökare från Unga i hemlöshet arbetade kontaktsökande med målgruppen runt om i Malmö, Helsingborg och Kristianstad. Syftet med arbetet var att få en helhetsbild av målgruppen och dess problematik och att informera unga hemlösa var de kunde vända sig för att få råd och stöd. Genom det uppsökande arbetet ville Skåne Stadsmission skapa opinion och sprida kunskap om målgruppens utsatta situation. Arbetet bidrog också till att utforma insatserna i projektet.

Begreppen deltagare och papperslöshet

I utvärdering används oftast begreppet deltagare men också ungdomar och boende. De olika benämningarna kommer att återkomma i texten beroende på vilka delar av projektet och deltagarnas berättelser som beskrivs. Begreppen åsyftar en ungdom mellan 18 och 25 år som ingår i projektet och som antingen lever i papperslöshet, är asylsökande eller har tillfälligt uppehållstillstånd enligt den tillfälliga gymnasielagen. Alla projektets deltagare har erfarenhet av migration och ca 88-90% är unga män.

I sitt arbete undviker Skåne Stadsmissions medarbetare att använda begreppet papperslös. De menar att ordet papperslös kan ge negativa associationer och begränsa en individ till en tillfällig byråkratisk status. Papperslöshet är inte ett varaktigt tillstånd. Personer kan under sin migrationsprocess gå in och ut ur olika former av tillfälliga uppehållstillstånd och ansökningar och i vissa perioder leva utan tillstånd. Genom att använda begreppen person/personer i en papperslös situation/papperslöshet, tar man sikte på själva situationen och inte personen i sig.

I denna utvärdering används begreppen leva i papperslöshet eller i en papperslös situation.

Skåne Stadsmissions projekt drivs i samverkan med andra

I samtal med deltagare och medarbetare i projektet Unga i hemlöshet framgår att det finns en rad idéburna och ideella aktörer som i samverkan bedriver och administrerar arbete med unga migranter som lever i en utsatt situation. När regeringen presenterade hur de statliga medlen skulle fördelas samlades mottagarorganisationerna, Skåne Stadsmission, Rädda Barnen, Röda Korset och Svenska Kyrkan för att tillsammans planera och fördela insatserna till målgruppen. Tidigt i denna process beslutades att Skåne Stadsmission skulle ansvara för verksamheten för boende. Andra organisationer har bland annat startat en skola för personer som lever i papperslöshet samt erbjudit sjukvård och psykologhjälp. Skåne Stadsmission och dess samverkansaktörer har också tecknat en IoP, (idéburet offentligt partnerskap), med Malmö stad. Partnerskapet gäller driften av två värmestugor som erbjuder viloplatsen nattetid, middag och frukost under årets kalla månader till personer som befinner sig i social och/eller ekonomisk utsatthet. Den ena värmestugan vänder sig vuxna över 25 år, den andra till unga mellan 18-25 år. Målet för partnerskapet är enligt Malmö stad att "säkerställa värmestugornas fortlevnad på kort och lång sikt"². Värmestugan för unga mellan 18-25 år drivs av Fryshuset i samverkan med Malmö stad, Röda Korset, Rädda Barnen och Skåne Stadsmission.

Unga forums enhetschef berättar;

"Det har inte alls varit från de här medlen men det har ändå kommit målgruppen till gagn, vi har ju haft värmestugor i två år i rad, värmestuga ung och värmestuga vuxna, värmestuga ung det är ju fryshuset som driver det men det är ju för den här målgruppen, värmestuga vuxen var ju, förra året var det svenska kyrkan som stod som arbetsgivare och nu i år, den här säsongen, så har det varit vi och där har vi en styrgrupp och där sitter representanter från alla dessa organisationerna också fast då i ett lite annat forum, där sitter vi, svenska kyrkan och röda korset"

Övriga samarbetsorganisationer som nämnts i arbete med utvärderingen är Ensamkommandes förbund, Läkare utan gränser, Maracaná och Kontrapunkt.

Målgruppsbeskrivning

Den uppsökande verksamheten som i projektets inledande fas kartlade situationen för unga hemlösa i Skåne, genomfördes i Malmö, Helsingborg och i Kristianstad. Sammanlagt redovisade den uppsökande verksamheten att man under hösten 2018 kom i kontakt med ca 180 unga hemlösa (Skåne Stadsmission 2019, s. 2), varav 80 i Malmö, 50 i Helsingborg och 30 i Kristianstad.

Projektets målgrupp utgörs i sin helhet av ungdomar mellan 18 och 25 som har erfarenhet av migration. Av de deltagare som svarat på enkäten är majoriteten unga män mellan 20 och 22 år. Många har tidigare varit ensamkommande barn som skrivits upp i ålder eller som hunnit fylla arton år under tiden som de väntade på beslut om uppehållstillstånd. Att skrivas upp i ålder innebär att migrationsverket bedömt att den sökande har en högre ålder än den de angett i sin asylansökan. I dessa ärenden tillskriver migrationsverket den sökande en ålder baserad på deras bedömning och den sökande erbjuds boende på någon av migrationsverkets förläggningar för vuxna.

² malmöstad.se pressmeddelande, 31 oktober 2019.

Om en asylsökande fått ett slutgiltigt avslag på sin asylansökan förväntas de lämna landet. Om man trots detta fortsätter vistas i landet klassificeras man som papperslös och ens ärende lämnas över till gränspoliserna. En ungdom lever i papperslöshet och kontrolleras av polis blir ofta placerad på något av migrationsverkets låsta förvar. En ungdom i projektet berättar;

“Jag blev tagen på jobbet och har varit borta i 7 månader, jag kom tillbaka just nu, min fadder visste inte var jag var, de tog mig på jobbet, bara kom in och tog mig, jag bodde både i Ljungby och i Åstorp, ja det fanns bra dagar och det fanns dåliga dagar”

Efter att ha varit inlåst på migrationsverkets förvar kom ungdomen, tillsammans med några kompisar, till Unga i hemlöshets öppna verksamhet. Han hejade på personal och övriga deltagare. Han satt en stund i gräset och pratade med sin kontaktperson som gav honom ett av Skånetrafikens sommarkort.

Alla de ungdomar som intervjuades under utvärderingen bodde antingen i något av Stadsmissionens studentboenden eller i ett fadderhem. 53% av de deltagare som svarat på enkäten uppger att de går i skolan, 29,4 procent att de inte är inskrivna på en vanlig skola men att de går i en ideellt organiserad skola för papperslösa. 23,5 procent av de svarande uppger att de varken arbetar eller går i skolan. Av de 53% som går i skolan uppger flertalet att de går allmän linje på någon av Malmös folkhögskolor. Några ungdomar berättar att det har varit svårt under de perioder då skolan var stängd under 2020. Dels för att de saknade sina lärare och den stabilitet och kontinuitet som skolan erbjuder men också att de hade svårt att studera på distans då de inte alltid hade tillgång till internet hemma.

Antalet utrikes födda hemlösa som hade varit en kortare tid i Sverige ökade i spåren av flyktingsituationen 2015. I socialstyrelsen rapport *Hemlöshet omfattning och karaktär* från 2017 beskrivs hur gruppen hade växt med ca 2000 personer sedan föregående kartläggning 2011.³ Efter en period med ett ökat antal hemlösa utrikes födda personer har andelen minskat under senare år. På lokal nivå, i Malmö, minskade antalet hemlösa som levte mindre än tre år i Sverige från 697 personer 2018 till 257 personer 2019⁴. Det är svårt att hänvisa till statistik över hemlösa som lever i papperslöshet då de inte ingår i sammanräkningar varken på lokal eller nationell nivå. Samtidigt kan man se att de generella trender av hemlöshet som syns i gruppen som invandrat till Sverige och som ryms i statistiken, såsom asylsökande och personer med uppehållstillstånd, återspeglas i gruppen som lever i papperslöshet.

Vuxna personer som lever i papperslöshet finns inte med i Socialstyrelsens definitioner av, eller statistik över, hemlöshet. Vuxna som lever i papperslöshet har heller inte tillgång till samhällets välfärdstjänster såsom skola, hälso- och sjukvård eller boendeinsatser för hemlösa.

Generellt har vuxna personer i papperslöshet rätt till följande;

- Vård och tandvård som inte kan anstå.⁵

³ Socialstyrelsen 2017, s. 19.

⁴ Malmös stads kartläggning av hemlöshet 2019.

⁵ Vuxna personer som vistas i landet utan tillstånd ska erbjudas hälso- och sjukvård inklusive tandvård i samma omfattning som vuxna asylsökande. De ska erbjudas vård som inte kan anstå samt mödrahälsovård och vård vid abort, preventivmedelsrådgivning, läkemedel som omfattas av lagen om läkemedelsförmåner (2002:160) samt en hälsoundersökning (prop. 2012/13:109 s. 37).

- Rätt att slutföra gymnasiestudier om dessa påbörjats innan eleven fyller 18 år
- I vissa städer, såsom i Malmö, har möjlighet att söka nödbistånd från socialtjänsten utifrån 4:2 SoL.
- I huvudsak gäller samtliga arbetsrättsliga regler även för personer i papperslöshet
- Samma rättigheter som andra brottsoffer enligt EU:s brottsofferdirektiv, t.ex. rätt att anmäla brott, till tolk, åtgärder i samband med rättsliga frågor.

Några av deltagarna vittnar om att de har jobbat under den perioden de levde i papperslöshet. En ungdom berättar om sin erfarenhet av att arbeta 16 timmar om dagen i en månad på en bilverkstad;

“Det är jättesvårt att hitta jobb särskilt om du inte kan språk eller har grundläggande som kan hjälp till så med andra ord du kan inte jobba. Det här var riktigt tufft för mig den här tiden, det är min tid, jag har tappat ett år av mitt liv känns det, och även om du ska jobba så måste du ta en annan väg då måste ta ett svartjobb som är riktigt lång tid och det är riktigt tufft - bara för lite pengar och du kan inte säga någonting för du har inget annat val, det är redan olagligt liksom, folk utnyttjar att du är papperslös. mitt jobb var det värsta jobbet som jag tror någon har jobbat, särskilt de som är papperslösa, jag jobbade sexton timmar om dagen från nio på morgonen till kl åtta-nio på kvällen det var 350 spänn sedan efter det blev timman 75 kronor, och vi fick inte liksom ta en dag ledigt, för om vi tar en dag ledigt så drar de av vår lön som redan inte är så mycket”

En majoritet av de intervjuade deltagarna berättade att de tidigare bott på andra orter i Sverige men att de flyttat till Malmö, eller en närbelägen ort, när de hamnade i en papperslös situation. Anledningarna till varför de flyttat skiljer sig åt men många av deltagarna delar uppfattningen att det finns bättre förutsättningar för att leva i papperslöshet i Malmö.

Deltagarna berättade om olika orsaker till varför de flyttat till Malmö/Skåne. ;

- Två stycken flyttade efter att de erbjudits boende genom kontakter med personer som hjälper ungdomar i papperslöshet.
- En flyttade då han efter samtal med en person på Ensamkommandes förbunds mötesplats Otto fått information om att det fanns hjälp att få i Malmö.
- En deltagare uppgav att han flyttade då han var rädd att polisen visste var han bodde och att staden var så liten så att de skulle bli svårt att leva i papperslöshet där.
- En deltagare uppgav att det inte fanns någon hjälp att få i den stad han bott i tidigare. Han hade fått viss hjälp av Svenska kyrkan och kompisar men hans situation i staden hade känts ohållbar.
- En uppgav att han hade fastnat i en ohållbar situation med missbruk av cannabis i staden han bodde i tidigare och att han flyttade till Malmö i hopp om att få stöd och en ny start.

Metod

Utvärderingen bygger på två enkätundersökningar, intervjuer med deltagare och personal samt deltagande observationer. En av enkäterna riktade sig till projektets deltagare och den andra till fadderhemmen. Intervjuerna var semistrukturerade och följde i stora drag den design som återfinns i enkäten. Då en del av de deltagare som intervjuades levde under svåra förhållanden och berättade att de hade psykiska besvär valde utvärderaren stundtals att anta en lyssnande hållning där respondenternas berättelser fick styra intervjuerna. Utvärderaren har deltagit i åtta onsdagsträffar på projektets öppna verksamhet samt haft möte och gruppintervju med ungdomar i ett av Stadsmissionens studentboenden. Utvärderaren gjorde också ett studiebesök på Skåne Stadsmissions lokaler för gåvoinlämning och matutdelning där en grupp deltagare arbetade under sommaren.

Frågorna i enkäterna finns bifogade i bilagorna 1.1 och 1.2. En del av Skåne Stadsmissions syfte med projektet var att stärka deltagarnas livskvalitet genom att erbjuda boende och olika typer av stödfunktioner. Att mäta en persons upplevelser av livskvalitet är en utmaning. I mätningar av livskvalitet använd ofta KASAM (Känsla av sammanhang) I mätningar av KASAM används ett frågeformulär om 13 alternativt 29 frågor. Kasam är ett etablerat mätverktyg som söker svar på frågor om respondentens känsloliv. Formulären tar inte upp aspekter av en persons materiella resurser eller känslor av trygghet. Kritiker till KASAM menar att mätning av livskvalitet måste belysa aspekter av ekonomiska förutsättningar, då ekonomi och tillgång till materiella resurser är allmängiltiga behov. I rapporten "*On the measurement of economic performance and social progress*"⁶ skriver författarna att man i mätning av livskvalitet måste beakta individers materiella resurser och tillgångar men också värden såsom trygghet hälsa och tillgång till utbildning

I metoder för mätning av livskvalitet kan man också börja med de behov som personer i målgruppen ger uttryck för. Många av respondenterna i enkäten såväl som i intervjuer vittnar om otrygghet kring boende, stundtals brist på mat, saknad av familj och knappa ekonomiska resurser. Om de grundläggande fysiologiska behoven av mat, vatten, trygghet och säkerhet inte är tillgodosedda är det svårt att enbart mäta livskvalitet utifrån KASAM som snarare besvarar frågor om gemenskap, självkänsla och självförverkligande.

I arbetet med utvärderingen arrangerades ett möte med en fokusgrupp, bestående av deltagare för att diskutera vilka mått som bör ingå i mätningar av livskvalitet. Respondenterna nämnde följande områden som viktiga.

- Fred och trygghet.
- Att kunna leva fritt utan att behöva oro sig för uppehållstillstånd eller utvisning.
- Tryggt boende.
- Utbildning.
- Hälsa.
- Att ha någon att pratat med.

Ytterligare ett sätt att mäta livskvalitet i en utvärdering likt denna är att se till de definitioner av begreppet som finns inbäddade i de insatser som projektet ämnar att utföra.

⁶ Stiglitz m.fl 2009, s. 56.

Det finns i Skåne Stadsmissions värdegrund, såväl som i projektets utförande, en uppfattning om att insatserna - hjälp till eget boende, juridisk stöd, social rådgivning och ett prosocialt nätverk kan stärka en persons livskvalitet. Då det är Skåne Stadsmissions verksamhet som utvärderas bör rapporten se till hur väl och i vilken omfattning projektet utfört de insatser som de satt som mål att utföra. Dessa insatser ska enligt projektets förändringsteori i sin tur stärka deltagarnas livskvalitet.

I protokoll från de planeringsmöten som hölls inför arbete med utvärderingen finns Skåne Stadsmissions mål med de olika verksamheterna formulerade. Under redogörs för hur Skåne Stadsmission formulerat hur de respektive insatserna kan främja deltagarnas livskvalitet.

Fadderhemsverksamheten - "förändringsteorin bygger på en idé om att tryggt boende och vuxenstöd kan ge deltagarna en trygg bas för att utvecklas vidare."

Öppen verksamhet - "förändringsteorin bygger på en idé om att deltagarna genom ett avslappnat socialt sammanhang med tillgång till stöd (både kort- och långsiktigt) kan mobilisera kraft och öka sin egenmakt".

Studentboende - "förändringsteorin bygger på en idé om att ett självständigt boende kan främja målgruppens möjlighet att lyckas i sina studier och bemästra andra delar av sina liv på ett tillfredsställande sätt.

Uppsökande verksamhet - "förändringsteorin bygger på en idé om att människor kan öka sina förutsättningar att bemästra livsutmaningar om de får information och vägledning om var stöd finns att få. I förändringsteorin ingår också en idé om att relationerna en uppsökare bygger med personen kan öka chanserna för att personen ska söka stöd"

Genom att tydligt formulera en förändringsteori för varje del av verksamheten ger Skåne Stadsmission en bild av projektets syfte och mål och hur dessa i sin tur förväntas leda till målet att stärka deltagarnas livskvalitet.

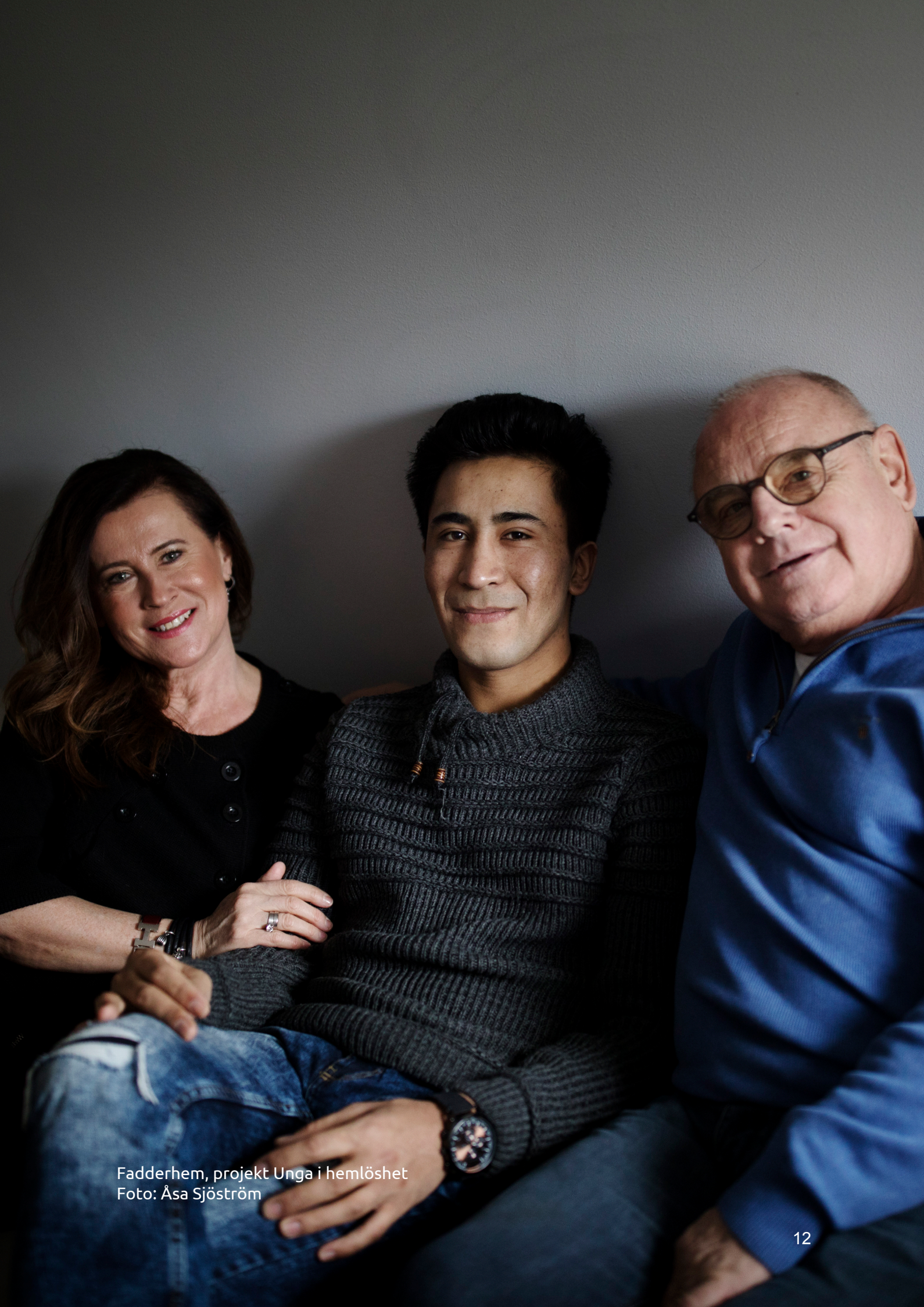
De olika definitionerna av begreppet livskvalitet kommer här inte ställas i kontrast till varandra, de kompletterar istället varandra och samspelar. Begreppet förefaller vara lika allmängiltigt som svårt att definiera. I utvärderingen kommer begreppet livskvalitet inte att användas som ett mått eller beskrivas utifrån en specifik modell. Det kommer snarare vara ett tema som utvärderingen förhåller sig till och i bästa fall kan förtydliga.

Unga i hemlöshets förändringsteori

I förändringsteorin, eller interventionsteorin, framkommer information om projektets syfte, problemformulering, värdegrund och önskade effekter. Interventionsteorin är projektets egen tankemässiga ryggrad och ger oss information om de övertygelser som finns bakom arbetet, hur det kommer att utföras och förväntas skapa effekter i flera led.⁷ Förändringsteorin tydliggör vilka problem man vill angripa, vilka ideologiska och organisatoriska utgångspunkter som finns och de önskade effekterna av projektet.

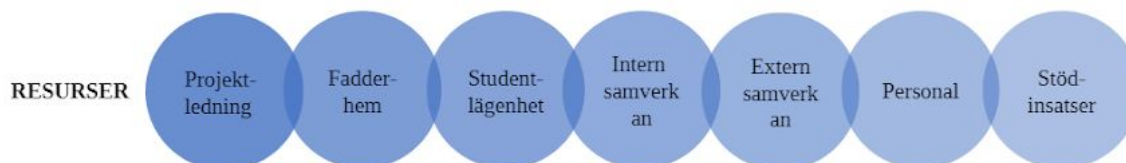
I Skåne Stadsmissions beskrivning av målen för respektive del av verksamheten kan vi utläsa projektets sammantagna målsättning. Projektets design sammanfattas nedan i en schematisk bild över Unga i hemlöshets förändringsteori.

⁷ Vedung 2010, s. 46.

Fadderhem, projekt Unga i hemlöshet
Foto: Åsa Sjöström

Förändringsteori unga i hemlöshet

Varför utvärdera projektet Unga i hemlöshet?

Projektet Unga i hemlöshet har varit unikt för Skåne Stadsmission i den mening att det kombinerar en tvådelad insats till deltagarna bestående av boende och stödfunktioner. Genom utvärderingen vill Skåne Stadsmission också utveckla sina metoder så att de på ett så bra sätt som möjligt kan anpassa sina stödsinsatser efter målgruppens behov. Genom att titta bakåt vill Skåne Stadsmission blicka framåt och se de framgångsfaktorer och utmaningar som finns i projektets organisering.

Utvärderingen är också ett sätt för organisationen att redovisa hur de förvaltat de offentliga medel som finansierat projektet. Genom att se till värden som transparens, lärande och kontroll har utvärderingen ett stort värde för en demokratiskt styrd organisations arbete.⁸

Hur utformades projektet Unga i hemlöshet?

Projektets organisering bygger på mångårig erfarenhet av arbete med unga migranter och samverkan med andra etablerade organisationer.

Skåne Stadsmission är en organisation med lång erfarenhet av arbete med social frågor. I samtal med företrädare för organisationen beskrivs hur organisationens arbete med unga migranter har utformats från en projektperiod till en annan och hur kompetens och arbetssätt har utvecklats successivt i takt med förändringar i organisationen såväl som i samhället.

Mellan 2010 och 2015 drev Skåne Stadsmission Enter mötesplats för unga tjejer mellan 13 och 20. Enter mötesplats samlade tjejer och unga kvinnor varav många levde i någon form av social utsatthet.⁹ Enter mötesplats startades efter en förlaga som drevs av Stockholm Stadsmission med finansiering av Childhood foundation. I den ursprungliga verksamhetsplanen för Enter i Stockholm stod det att verksamheten skulle bygga på en miljöterapeutisk behandlingsidé där lokalerna skulle vara hemlika och inbjudande och arbetet skulle präglas av ett salutogent bemötande gentemot deltagarna. Skåne Stadsmission införlivade dessa arbetsmetoder i sitt arbete med Enter Malmö och än idag är dessa grundprinciper rådande i all den verksamhet som bedrivs på Unga Forum och däribland projektet Unga i hemlöshet.

Under arbetet med Enter uppmärksammade Skåne Stadsmission att det fanns ett stort behov av stöd i andra grupper, såsom unga kvinnor över 20 år, unga män och barnfamiljer och de ansökte om medel från Postkodlotteriet för att utöka verksamheten. I ansökan, som sedan blev beviljad, stod det att Skåne Stadsmission skulle arbeta tvärvetenskapligt för att möta de olika behoven i målgruppen. I och med detta föddes konceptet att arbete med socionomer och jurister i team.

Under denna period bytte Enter lokaler och verksamheten tog namnet Unga Forum. Unga Forums olika verksamheter riktar sig till målgrupperna ungdomar och barnfamiljer.

I den nya verksamheten arbetade Unga Forum med en bred målgrupp bestående av barnfamiljer, ungdomar och unga vuxna. Juristen som anställdes hade erfarenheter av arbete med migrationsfrågor och detta fick successivt allt större fokus i verksamheten.

⁸ Lena Lindgren 2006, s. 19. Utvärderingsmonstret, kvalitets och resultatmätning i offentlig sektor.

⁹ Beskrivningen av hur verksamheten utvecklats är hämtad ur intervju med Unga Forums enhetschef, 2020-06-24

I takt med en ökande kännedom om att Skåne Stadsmissions jurist kostnadsfritt erbjöd juridisk hjälp och rådgivning växte antalet besökare. Under den så kallade flyktingkrisen 2015 växte antalet besökare på Unga Forum. De nya besökarna var främst pojkar och unga män som kommit till Sverige som ensamkommande barn och sedan fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd eller skrivits upp i ålder. Samtidigt som fler unga migranter dyker upp i verksamheten identifierar Stadsmissionerna i Skåne och Stockholm att fler och fler unga migranter lever som hemlösa i Sverige. Detta får Skåne Stadsmission att skriva en ansökan för projektet Unga barn på flykt till Allmänna arvsfonden. I ansökan skrev Skåne Stadsmissionen att man i projektet skulle jobba med personer som lever i papperslöshet. Målet med projektet var att legalisera vistelsen för deltagarna genom att erbjuda juridisk hjälp och att arbeta förebyggande och stöttande genom att erbjuda mat, kläder och öppen verksamhet. Här anammade man de miljöterapeutiska arbetsmetoder som utvecklats på Enter mötesplats och stort fokus lades på hemtrevliga lokaler och ett salutogent bemötande.

Projektet Unga barn på flykt pågick från 2015 till 2018 och erbjöd social och juridisk rådgivning, mat, kläder, sociala aktiviteter och ett prosocialt nätverk. Projektet bedrev en omfattande uppsökande verksamhet som främst arbetade stödjande men som också kartlade målgruppens behov och omfattning.

Företrädare för Skåne Stadsmission och projektet Unga barn på flykt arbetade opinionsbildande och uppvisande både om unga migranternas utsatta situation och om organisationens arbete med målgruppen. Arbetet med, och uppmärksammandet av, det växande antalet unga migranter i Sverige som levde utan stöd antingen som asylsökande eller i papperslöshet ledde till att Skåne Stadsmission blev en av de organisationer som fick ta del av regeringens satsning på 120 miljoner om året under perioden 2018-2020. I projektet Unga i hemlöshet, som blev det projekt som initierades efter regeringens anslag, kombineras Unga Forums tidigare verksamheter och projektet Unga barn på flykt med boendelösningar i fadderhem och studentlägenheter.

Genom en kronologisk tillbakablick över Skåne Stadsmissions arbete med Enter mötesplats och sedermera Unga Forum och projektet Unga barn på flykt ser vi ursprunget till projektet Unga i hemlöshet. De tidigare projekten har i hög grad bidragit till utformningen av dagens projekt.

Redovisning av Unga i hemlöshets verksamhet, huvudområden

Med utvärderingen vill Skåne Stadsmission se hur deras insatser påverkar deltagarnas livskvalitet och i vilken utsträckning de tagit del av de insatser som projektet erbjuder. Projektet driver en mångsidig verksamhet med målet att stötta deltagarna praktiskt såväl som emotionellt. Fokus på hur deltagarna upplever och tar del av de insatser som erbjuds är centralt i utvärdering av sociala verksamheter.¹⁰

De olika delarna i projektet, uppsökande verksamhet, stödfunktioner och hjälp till boende utgör projektets kärnverksamhet.

¹⁰ (Blom & Morén 2014, s. 86).

Uppsökande verksamhet

Med start under sommaren 2018 initierade Skåne Stadsmission och projektet Unga i hemlöshet sin uppsökande verksamhet. I det initiala skedet av den uppsökande arbetet låg fokus på att kartlägga målgruppen och dess behov samt att erbjuda dem rådgivning och information om vart de kunde vända sig för att få hjälp. Genom att kartlägga de ungas behov ville man skapa opinion och sprida kunskap om en utsatt grupps situation men också ta fram underlag för hur man skulle organiserad insatserna i projektet.

Det uppsökande arbetet i projektet kan ha haft en särskild betydelse då Skåne Stadsmission inte hade ansökt om pengar till projektet. När pengarna betalades ut hade organisationen ingen helhetsbild av målgruppen eller av hur man bäst skulle lägga upp arbetet. Målet med kartläggningen blev då att söka kontakt med målgruppen, att kartlägga dess behov såväl som att tillsammans med kollegor och ledning hitta en fungerande struktur för projektet.

En av uppsökarna berättar;

“Det var väldigt lätt att skapa kontakt “och säga hej vem är du, vi hade uniform och så, “vi jobbar på skåne stadsmission, hur ser ditt vardagliga liv ut? vem bor du med? hur är din migrationsstatus?” så vi fick fånga in många av dem, bjöd in dem på möten, personliga möten och så och vi förklarade vad vi kunde göra för dem, och på det sättet byggde vi upp verksamheten, så det började med en kartläggning, och sen det är också en annan del som var en av de viktigaste, boendesamordnaren byggde upp den här samordningsgrejen, försökte göra reklam för, vem vill bli fadderhem? och jobbade på en föreläsning och så där, Tobias var också på röda korset och vi bjöd in fadderhemmen, och de lyssnade på vad fadderhemsverksamhet är och många av dem nappade också på att hjälpa”

Fyra uppsökare, och ibland så många som sex, arbetade heltid, fyra dagar i veckan i stora delar av Malmö, Helsingborg och Kristianstad. De arbetade förmiddagar, eftermiddagar och vissa helger. Personalen hade en varierad bakgrund av utbildning, tidigare erfarenheter och språkkunskaper. I gruppen fanns goda språkkunskaper i dari, persiska, somaliska, svenska, engelska, arabiska och spanska. Flera av uppsökarna hade också erfarenhet av arbete med ungdomar. Erfarenhet av arbete med ungdomar och att enkelt kunna kommunicera med målgruppen beskrivs som en nyckelfaktor av de uppsökare som deltagit i arbetet med utvärderingen.

I Skåne Stadsmissions rapport från 2019, *De som ingen vill se*, beskrivs hur uppsökarna under hösten 2018 kom i kontakt med ca 180 hemlösa ungdomar mellan 18 och 25 i behov av bostad. Uppsökarna upplyste dem om vart de kunde vända sig för att få råd och hjälp. Både uppsökarna själva och övriga medarbetare i projektet berättar att projektet efter detta växte och att det uppsökande arbetet var viktigt för att skapa kännedom om projektet hos målgruppen.

En av uppsökarna berättar om ett möte med en hemlös ungdom.

“Vi träffade en kille i Pildammsparken som brukade sova där och vissa nätter på Centralstationen, han berättade att han hade bott där i flera månader, han mådde väldigt dåligt, han var väldigt smal, han hade låtit sitt skägg växa också”

En av uppsökarna berättar också att deras jackor med tydligt synliga Skåne Stadsmissions logotyper var viktiga för att få kontakt med ungdomarna.

”jag berättade för min kollega häromdagen, att jag tycker mycket om vår uniform och det var uniformen som har visat att vi var från Skåne Stadsmission alltså, innan dess var ingen ute med Skåne Stadsmissions uniform, om du inte har uniform när du jobbar uppsökande ingen kommer fram till dig om du inte går fram till dem, folk komma till oss på Centralen, på Möllan, det är uniformen”

Efter projektets initiala skede trappades den uppsökande verksamheten ner och fältarbetarna blev istället kontaktpersoner till deltagarna och dess fadderhem. God kännedom om projektet och personlig kontakt med deltagarna gjorde det enkelt och naturligt att gå in i den nya rollen. Processen beskrivs av en uppsökare som en naturlig övergång där de först lärde känna ungdomar under tiden de levde som hemlösa och sedan arbetade vidare med dem i rollen som kontaktperson.

Öppen verksamhet på Unga Forum

Skåne Stadsmissions mötesplats för ungdomar och barnfamiljer i Malmö, Unga Forum, fungerar som projektets nav. Det är där många av projektets medarbetare har sina kontor och möter deltagarna i enskilda samtal och i olika gruppaktiviteter. Namnet Unga Forum är för deltagarna synonymt med Skåne Stadsmission och projektet Unga i hemlöshet. Lokalerna är centralt belägna och trevligt inredda. På Unga Forum arrangeras dagligen aktiviteter för olika målgrupper, barnfamiljer och ensamstående med barn, unga tjejer och unga hemlösa. Företrädare för Unga Forum berättade under en intervju att den hemlika miljön och inbjudande atmosfären är resultatet av ett strategiskt miljöterapeutisk arbete där målet är att besökaren ska känna sig välkomna och hemma. Lokalerna är fint inredda med möbler dekorerade med filtar och färgglada kuddar. De är också avskärmade så att flera besökare kan engageras i olika aktiviteter samtidigt. Där finns brädspel, tv-spel och biljardbord. Unga Forum har också två anställda som ansvarar för skapa och bibehålla den goda stämningen i lokalerna. En av dem jobbar enbart med köket och skötsel av lokalerna, bakar bröd, tvättar kuddöverdrag och städar. Hennes roll på unga forum beskrivs som viktig. Det är hon som håller snyggt och hennes närvaro bidrar till den hemlika miljön, hon kan stå i köket samtidigt som en ungdom gör läxorna sittande vid bordet bredvid. Den andra medarbetaren, som har titeln fältarbetare, har en tjänst där han deltar i de olika aktiviteterna på Unga Forum. Han är också engagerad i Skåne Stadsmissions matutdelningen som håller öppet på torsdagar.

Verksamhetens organisering

Unga i hemlöshet har öppen verksamhet på Unga Forum varje onsdag mellan kl 16 och kl 20. Under den öppna verksamheten erbjuds drop-in tider hos projektets jurist och hos socionom. Varje onsdagsträff föregås av omfattande planering, där personalen som ska tjänstgöra går igenom och fördelar arbetet. Vid nästan varje planeringsmöte går personalen igenom den handlingsplan de har ifall polis konfronterar deltagare på den öppna verksamheten. Policyn går ut på att personal ska bära kläder med Skåne Stadsmissions logga på sig när de vistas ute med deltagare och det är de, om möjligt, som först försöker prata med polisen ifall de tar kontakt med deltagare i gruppen. På ett möte tar de också upp att två deltagare betett sig olämpligt vid träffen förra veckan. Det beslutades då att ta ett enskilt samtal med deltagarna om de dyker upp. De diskuterar också vikten av hålla samtal direkt ifall det uppstår en konflikt eller en schism i gruppen. På planeringsmötet närvarar vanligtvis Unga Forums platsansvariga och Unga forums Fältarbetare, två uppsökare från Unga i hemlöshet, en jurist, en socionom, volontärer och tidigare också Unga Forums praktikant från socialhögskolan.

Under mötet planeras och fördelas arbetet. Några ansvarar för den gemensamma måltiden och fikan och någon för läxhjälpen. De deltagare som har behov av juridisk eller social rådgivning skriver sina namn på en kölista. Antalet besökare varierar från omkring 20 till ett 60-tal. Många besökare kommer för den sociala samvaron, att träffa kompisar och att ha någon att prata med. Under tiden för utvärderingen arrangerades alla onsdagsträffar utomhus i en närbelägen park, bara de ungdomar som behövde läxhjälp, juridisk- eller social rådgivning fick gå coronapandemin vistas inne på Unga forum.

Ute i parken samlades under utvärderingsperioden maj-juli 2020 mellan 20 och 30-talet ungdomar, personal och volontärer. Deltagare satt utspridda på filtar, spelade kort, kubb eller fotboll och fikade. vid 18-tiden delades det ut mat som personal på Unga Forum hade förberett. Träffarna präglades av god stämning, lekar och samtal.

Samtal med projektets personal, enskilt och i grupp var ett återkommande inslag i den öppna verksamheten. På de utplacerade filtarna satt deltagare tillsammans med sina kontaktpersoner och avhandlade frågor som dykt upp sedan den senaste träffen. Dessa enskilda möten mellan personal och olika deltagare pågick till synes oavbrutet under onsdagsträffarna vid tiden för utvärderingen.

Teman för samtalen kunde vara;

- Fråga om ekonomisk hjälp för att köpa batterier till sin hörapparat.
- Fråga om hur man ansöker till en folkhögskola.
- En ungdom brottades med dubbla känslor då hans familj i hemlandet ogillade hans nya hobby.
- En ungdom kom för att berätta att han hade släppts ut ur migrationsverkets stängda förvar och ville meddela att han var OK.
- En ungdom sade att han hade haft en dålig vecka och bara behövde någon att pratat med.

Flera deltagare beskriver projektet som synonymt med hjälp och stöd. Deltagarna kommer regelbundet till den öppna verksamheten där de stämmer av aktuella frågor med sina kontaktpersoner och andra i personalgruppen.

Utdrag ur intervju med en deltagare;

Intervjuare - Hur ofta brukar du komma till unga forum?

Deltagare - varje två veckor, eller ibland varje vecka.

Intervjuare - Vad betyder unga forum för dig?

Deltagare - Så de hjälper mig, ja när jag behöver hjälp så går jag till dem, de hjälper mig med allt nästan.

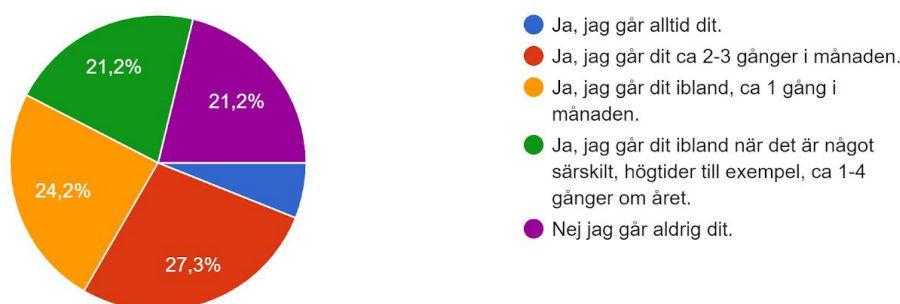
Personal beskriver hur den öppna verksamheten fungerar som ett bra sätt att samla deltagare och stämna av deras situation och utveckling. En i personalen beskriver att busskortet som delas ut en gång i månaden, eller en gång i början av sommaren för perioden juni-aug, också har blivit ett sätt att få nästan alla deltagare att komma till träffarna i alla fall en gång i månaden.

Anledningarna till varför deltagarna deltar i den öppna verksamheten varierar, en berättar att han har så mycket frågor om sin dagliga livsföring att han måste gå dit varje eller varannan vecka, en annan ser det som en hobby - "Unga Forum för mig det är liksom en

hobby och varje onsdag jag väntar på den och därför att vi kommer och vi samlar alla ungdomar, vi skojar med varandra, vi snackar om olika saker.”¹¹ Ytterligare en deltagare berättar att han bara kommer till den öppna verksamheten när det är något speciellt som när det arrangeras studentfest eller högtidsfirande.

Diagram över deltagande och upplevelser av den öppna verksamheten.

Fråga 16. Varje onsdag har Unga forum öppet för ungdomar. Går du till Unga forum på onsdagar?
33 svar

Endast 6,1 procent av de svarande uppger att de går till den öppna verksamheten varje vecka. Sammantaget uppger 57,6% att de deltar regelbundet och besöker den öppna verksamheten en gång i månaden eller oftare. En förklaring till att en relativt stor grupp 42,4% sällan eller aldrig besöker den öppna verksamheten kan vara att den är belägen i Malmö medans många av deltagarna bor i fadderhem på olika platser runt om i Skåne. En annan förklaring är att information kring de aktiviteter som arrangeras inte alltid tycks nå deltagarna, 28,1% av de svarande uppger att de inte får information om de aktiviteter som arrangeras på unga forum. Svårigheterna med att förmedla information är något som både personal och deltagare i projektet har gett uttryck för. Personal upplever att många deltagare ofta byter telefonnummer vilket gör det svårt att upprätta och bibehålla en varaktig kontakt.

Kontaktperson

Under våren 2019 övergick projektet från kartläggningsfasen till en operativ verksamhet. I detta skede tog projektet sin nuvarande form och rollen som kontaktperson utvecklades. Initialt var kontaktpersonen en insats avsedd för fadderhemmen. Företrädare för projektet beskriver att fadderhemmen tidigare kunde lägga timmar i veckan för att finna olika typer av stöd till deras boende ungdomar; det kunde röra sig om hälso och sjukvård, kontakt med psykolog, socialtjänst, skola etc. Kontaktpersonen skulle axla denna uppgift och förmedla kontakt mellan deltagarna och de stödfunktioner som erbjuds av projektet och dess samarbetsaktörer. Kontaktpersonen skulle också vara tillgänglig i frågor som rörde relationen mellan de boende och fadderhemmen. När ett nytt fadderhem matchas med en ungdom följer kontaktpersonen alltid med på ett hembesök. Under hembesöket säkerställer kontaktpersonen att fadderhemmen lever upp till de förväntningar som ställs på ett fadderhem, de går också igenom det dokument med förhållningsregler som

¹¹ Utdrag ur intervju med deltagare.

skrivs mellan Skåne Stadsmission, fadderhemmet och den boende deltagaren. Kontaktpersonen lämnar sina kontaktppgifter till fadderhemmet och meddelar att de kan kontakta dem om det dyker upp ytterligare frågor.

Varje kontaktperson hade initialt ansvar för dialogen med mellan 20 och 40 fadderhem, i takt med att två av kontaktpersonerna slutade i projektet under 2020 har kvarvarande personal delat upp fadderhemmen mellan sig och har idag mellan 50 och 70 ärenden vardera. Under projektets sista sex månader, från juni till december 2020, arbetar 2 personer heltid som kontaktpersoner. Kontaktpersonen är inte helt bunden till "sina" deltagare utan kan vid behov arbeta med alla delar av projektet. En av kontaktpersonerna som pratar dari, som är modersmål för majoriteten av deltagarna, berättade att han ofta tolkade under möten hos juristen och socionomen eller vid planerade sjukhusbesök.

En kontaktperson berättar att;

"Ja jag hinner med, men om jag hade haft 70 förra året så kunde jag inte hantera det på ett professionellt sätt, nu har vi erfarenhet och ungdomarna är lite stabila och de är inne lite i samhället, så vissa kan klara sig själva också".

Kontaktpersonens roll tycks ha utvecklats i takt med projektet, från att vara en resurs riktad till fadderhemmen till att mest arbete med projektets deltagare. Omfattningen av kontaktpersonens arbete bygger på respektive deltagare och fadderhems behov och egna resurser. En ungdom berättar att det är han som har en kontaktperson, då hans fadder inte pratar så bra svenska. Ibland hjälper kontaktpersonen faddern genom att tolka. En annan ungdom, som hade fysiska besvär till följd av ett hål i trumhinnan var rädd för att besöka sjukhuset. Ungdomen berättade under en intervju att han var rädd för att besöka sjukvården, då han hade hört historier om att papperslösa utnyttjats i organhandel eftersom de inte finns i några register. Ungdomen beskriver det som väldigt värdefullt att hans kontaktperson följde med till sjukhuset. I ett annat fall körde en kontaktperson en ungdom till akuten då han hade mycket ont i njurarna.

En kontaktperson berättar att de svarar på deltagarnas frågor vid olika klockslag på dygnet mån-fre och ibland också under helger.

"Ja till och med förra månaden brukade jag svara på ungdomarnas samtal oavsett om det var på helgen, på kvällen, på natten. De brukade ringa till mig och jag svarade, men sen efter ett tag tänkte jag att det blir lite eller det kommer att påverka mitt privatliv, mina barn och min familj, så då bestämde jag att inte under helgen, utan om de ringer på vardagar, även om de ringer lite senare på kvällen så kollar jag om det är akuta ärenden så tar jag det, men inte på helgen, helgen har jag lämnat till mina barn och familjen. men de ringer oavsett, hela tiden, ibland är det akut om de ringer till exempel flera gånger så kommer jag svara, och det är helt ok om man svarar".

Att vara tillgänglig i akuta skeenden i deltagarnas liv tycks vara något som växt ur en nära kontakt mellan personal och deltagare. Organisationen har inte haft förväntningar på att medarbetare ska vara tillgängliga på jourtid, men anställda i projektet beskriver hur det varit svårt att dra gränser då de i sitt arbete känner ett ansvar för deltagarna.

En uppsökare berättar;

“En gång en tjej ringde mig det var kl 10 på kvällen och fadderhemmet hade kastat ut henne och ville inte ha henne hemma hos sig, jag visste inte anledningen men tjejen berättade att “jag kommer inte att bo kvar här”, så det var väldigt akut, speciellt för en tjej som är hemlös och papperslös, så då ringde jag direkt till chefen och vi bedömde att hon ska placeras på hotell i några dagar tills vi hittar ett fadderhem, och det gjorde vi, hade jag inte svarat henne hade hon hamnat någonstans”.

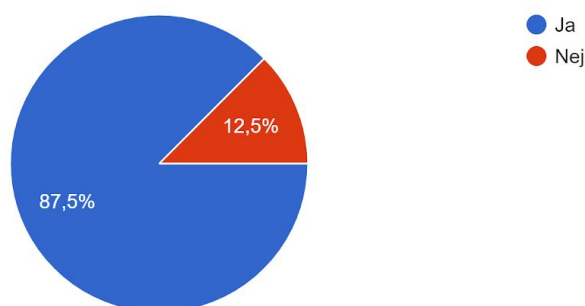
En medarbetare i projektet sammanfattar rollen som kontaktperson så här;

“Det vardagliga ja, ekonomi, utgifter, inkomster, försäkringskassan, hur söker man bostad, allt detta är bara något vi kastar ur oss varje dag utan att tänka på det, det är ingenting för dig men för honom är det “the whole world” så du får utgå från det”.

Kontaktpersonerna är också de som ofta tar emot förfrågningar om ekonomiskt stöd. En ungdom meddelade vid tiden för utvärderingen att han hade blivit antagna till en folkhögskola men saknade pengarna för att betala anmälningsavgiften på 950 kr. I det ärendet vidarebefordrade kontaktpersonen frågan till sin chef som fattar beslut i de ärende där ekonomiskt stöd betalas ut. Hjälptill deltagare med mer eller mindre oförutsedda, men viktiga utgifter var något som återkom i arbetet med utvärderingen.

Fråga 32. Har du en kontaktperson på Stadsmissionen/Unga forum?

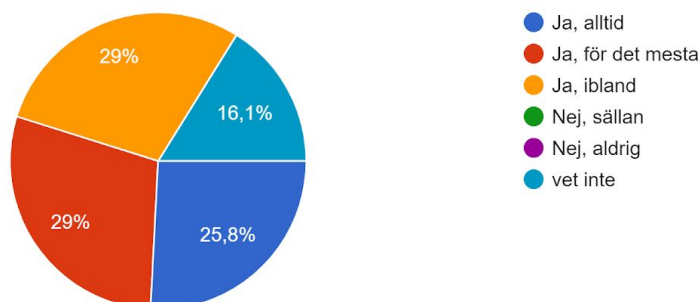
32 svar

87,5% av de deltagare som svarat på enkäten uppger att de har en kontaktperson från Unga i hemlöshet, detta kan anses vara en hög siffra då insatsen initialt inte var avsedd som en resurs för deltagarna. Många fadderhem har ett starkt eget nätverk och en mångårig relation med sin fadderungdom, i de fall ser man inte alltid kontaktpersonen som en kontinuerlig kontakt utan mer som någon man kan ringa vid behov.

Fråga 33. Är din kontaktperson enkel att kontakta när du behöver råd och hjälp?

31 svar

De svarande deltagarnas upplevelser av sin kontaktpersons tillgänglighet är positiv. Samtliga respondenter, av de som har en uppfattning av sin relation med sin kontaktperson, upplever att deras kontaktpersoner är tillgängliga alltid, ofta eller ibland.

Juridisk rådgivning

På Unga Forum arbetar två jurister varav en enbart med målgruppen för projektet Unga i hemlöshet, unga mellan 18 och 25 år. Unga Forums jurist arbetar inom fyra områden.

- Biträder unga i främst migrationsärenden, men även ärenden som rör socialtjänsten, brottsutsatthet och arbetsrättsligt.
- Erbjuder enskild rådgivning och kunskapshöjande insatser.
- Erbjuder utbildningsinsatser riktade till andra aktörer såsom lärare, Länsstyrelsen och Skåne Stadsmissions samarbetspartner.
- Driver strukturell påverkan. Unga forums jurist uppmärksammar exempelvis Migrationsverket i ärenden där det förekommer fel i tillämpningen av de lagar som omfattar migranter och deras rättigheter. Ärenden och övergripande frågor diskuteras även med bl.a. Stockholms Stadsmissionen, Flykting och Asylgruppernas Riksråd (FARR) och Asylrättscentrum som är UNHCR:s samarbetsorgan i Sverige.

Den stora majoriteten av de som juristen på Unga Forum möter kom till Sverige som ensamkommande barn. De har antingen fått uppehållstillstånd, avslag och inväntar beslut på överklagan eller de utan uppehållstillstånd. En majoritet av de som besöker juristen har tidsbegränsat uppehållstillstånd med stöd av gymnasielagen (lagen är i själva verket en ändring i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige) Lagen gav vissa unga asylsökande som annars skulle få beslut om avvisning möjlighet att söka uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå. De flesta av dem som söker juridisk hjälp och rådgivning kommer ifrån Afghanistan.

“Majoriteten är från Afghanistan, men det är väldigt många, det är kanske ett 10-15 tal olika länder men 95% är från Afghanistan.”

Biträder unga i migrationsärende

Arbetsättet som Unga Forums jurister tillämpar är unikt, att med en lågtröskel och stor tillgänglighet, möta besökarna. Det är enkelt att komma i kontakt med juristerna och lätt att få till ett personligt möte. I mötet avgörs sedan om det behövs ombudshjälp. Företrädare för Skåne Stadsmission säger i en intervju att det inte på samma sätt finns andra organisationer som kostnadsfritt och med kort väntetid biträder sina deltagare i migrationsrättsliga processer.

Många av de ärenden där Unga Forums jurist biträder deltagare berör gymnasielagen, förlängningar av uppehållstillstånd och verkställighetshinder. Verkställighetshinder innebär oftast att en sökande efter att ha fått ett slutgiltigt avslag på sin asylansökan vill anföra nya skyddsbehov som kan ligga till grund för en ny prövning. Det finns även andra situationer när det praktiskt inte går att verkställa ett utvisningsbeslut, exempelvis när ett mottagarland inte vill ta emot en viss person. Efter slutgiltigt avslag på en ansökan följer en preskriptionstid på fyra år under vilken den sökande inte kan ansöka om asyl på nytt. Sökande som har fått ett slutgiltigt avslag på sin ansökan om asyl förlorar sin rätt till ett offentligt biträde betalt av migrationsverket. Det är i denna fas, då den sökande förlorat rätten till juridiskt ombud, som Unga Forums jurister går in som ombud. En sökande kan beviljas en ny prövning om den påtalar ett verkställighetshinder som migrationsverket inte tidigare prövat. Om den sökande beviljas ny prövning erbjuds de åter offentligt biträde av migrationsverket. I dessa fall hänvisar Unga Forums jurist den sökande till advokater och jurister som de vet har erfarenheter och kompetens för att biträda den sökande på ett adekvat sätt.

Unga Forums jurist biträder under tiden för utvärderingen flera ungdomar i ärenden gällande gymnasielagen. Lagen beskrivs av Unga Forums jurist som en halvmesyr kritiserad av både rättsväsendet och av de som arbetar för bejaka unga migranternas rättigheter. Ett av ärendena har tagits upp av Migrationsöverdomstolen. Många av de organisationer som möter målgruppen uttrycker svårigheter med tillämpningen av gymnasielagen.

Enskild rådgivning och kunskapshöjande insatser

Utöver att biträda i rättsliga ärenden arbetar Unga Forums jurister med enskild rådgivning och kunskapshöjande rättighetsbaserade insatser direkt till deltagare. Unga Forums jurister har även hållit föreläsningar för andra aktörer som arbetar med målgruppen såsom FARR, Länsstyrelsen i Skåne, personer som arbetar inom utbildningssektorn i Skåne och projektets fadderhem.

Driver strukturell påverkan

Unga Forums jurister arbetar också opinionsbildande och har skrivit flera debattartiklar om unga migranternas juridiska situation och rättigheter. De uppmärksammar också Migrationsverkets rättsenhet om de stöter på uppenbara fel eller brister i tillämpningen av olika delar av migrationslagstiftningen.

Unga forums jurist berättar -

"I vissa fall har jag uppmärksammat rättsenheten på migrationsverket, att "det här sker", när jag fått saker som är helt felaktiga, och sagt att detta är fel och ni måste ändra det och då har de i vissa fall gått in och sagt till migrationsverket i Region Skåne, att de har gjort något konstigt, och då har jag sagt att detta är fel det finns inget stöd för detta, det kan vara att det är så, ibland lyssnar de och ibland inte".

Unga Forums jurist upplyser också ungdomar som lever i papperslöshet om deras rättigheter i fall de utsätts för brott. Han beskriver personer som lever i papperslöshet som en grupp i riskzonen. Han problematiserar kring att polisen som är den instans som ska sträva efter att personer inte utsätts för brott, samtidigt har som uppgift att verkställa deras utvisningsbeslut. Denna paradox gör det svårt för personer som lever i papperslöshet att anmäla brott. Om du utsätts för ett allvarligare brott ska du beviljas ett tillfälligt uppehållstillstånd under den period som den rättsliga processen pågår. Få som lever i papperslöshet har kännedom om denna möjlighet och det är inte självklart att åklagaren ansöker om ett sådant tillstånd.

Unga forums jurist berättar;

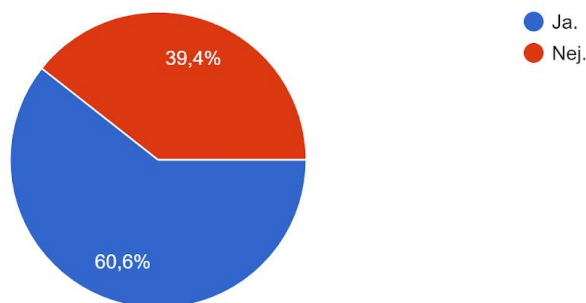
"Det är väldigt otydligt, det finns inga riktlinjer hos polisen för hur man ska göra, när man ska ansöka om dessa uppehållstillstånd, som man ska göra. Det har de inte koll på många gånger, då får man gå in och pusha lite och visa "men det här" och då brukar det gå, men det behövs att någon är med där i glappet, jag har jobbat med några sådana ärenden på sista tiden, och där går vi in och tipsar om ett målsägarbiträde, men vi hjälper till, det är det som är viktigt i det som vi gör att vi finns i glappet mellan olika myndigheter, och det är viktigt framförallt för individen, att man ska få upprättelse, många lever under hot och behöver skydd i det, men det är också viktigt i ett större samhällsperspektiv att det finns brott som inte anmäls, som inte utreds, att det finns en grupp personer som inte vågar anmäla brott som utnyttjas för brottslighet eller på olika andra sätt det är ju såklart dåligt för ett samhälle i stort".

Likt sina kollegor berättar projektets jurist att det är deltagarnas behov som styr arbetet "vi har ingen väntetid direkt, det blir ofta mer att det blir behovsbaserat, det är så vi jobbar, att den som har mest behov hjälper vi". Juristens beskrivning av sitt och sin kollegas arbete tyder på att det juridiska arbetet utförs efter principen "stöd efter behov". När de möter en deltagare gör de en snabb bedömning av ärendet; är detta någon vi kan hjälpa? hur snart måste vi agera? hur ser förutsättningarna ut för att driva ärendet? I migrationsrättsliga ärenden förekommer ofta långa väntetider - ett ärende kan vara prioriterat, men då den sökande väntar på beslut, ges det utrymme för att arbeta med ett annat ärende. Denna arbetsmetod tycks präglade det juridiska arbete som drivs inom ramen för projektet.

Deltagande och upplevelser av den juridiska rådgivningen.

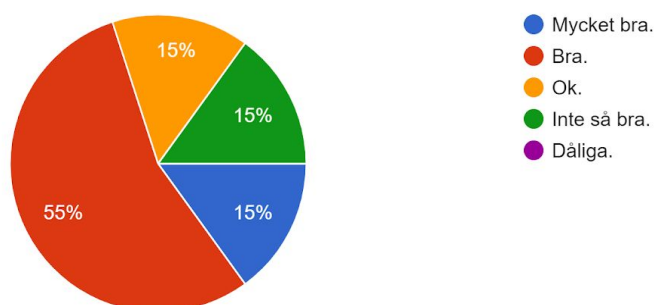
Fråga 25. Har du haft samtal med jurist på Unga forum?

33 svar

Fråga 26. Om du svarat (Ja) på frågan ovanför. Vad tyckte du om dina samtal med juristen på Stadsmissionen/Unga forum?

20 svar

En betydande del, 60,6% av de som svarat på enkäten uppger att de haft möten med Unga Forums jurist. En klar majoritet har svarat att de tycker att de samtal de haft med Unga Forums jurist varit bra eller mycket bra. Under den tiden som Unga Forums jurist varit knuten till projektet Unga i hemlöshet har han haft ca 30-40 enskilda samtal med deltagare i månaden, 5-10 av samtalen har hållits med helt nya individer och 20-30 samtal har varit med unika individer. Sammanfattningsvis träffar unga forums jurist 20-30 unika individer i månaden, vissa är helt nya och ett fåtal av besökarna har fler än ett möte i månaden. Sedan en av Unga Forums jurister engagerades på heltid i projektet Unga i hemlöshet i april 2019 till tiden för utvärderingen, juli 2020, har han träffat ca 300 deltagare.

Social rådgivning

Unga i hemlöshets nuvarande socionom har varit knuten till projektet sedan januari 2019. Att erbjuda social rådgivning har varit en del av projektet sedan starten. Varje tisdag förmiddag och på onsdagseftermiddagar har socionomen öppen social rådgivning med projektets deltagare på Unga Forum. Under våren 2019 hade socionomen också öppen mottagning med drop-in tider på Stadsmissionen i Helsingborg. Socionomen håller också mellan 10 och 20 planerade möten med deltagare varje vecka.

Vanliga tema för socionomens samtal med deltagarna är;

- Ekonomi och försörjning.
- Boende.
- Vård och tandvård.
- Fysisk och psykisk hälsa.
- Sociala kontakter, då många deltagare uttrycker att de känner sig isolerade och ensamma.

Projektets socionom har under våren varje vecka besökt en folkhögskola där många ungdomar med tillfälliga uppehållstillstånd för gymnasiestudier går. Där har hon tillsammans med personal från Rädda barnen och Ensamkommandes förbund genomfört en hälsofrämjande insats i form av samtalsgrupper med fokus på identitet och hälsa. Efter varje tillfälle har det även varit möjligt för ungdomarna att få social rådgivning och hjälp med exempelvis kontakt med myndigheter, CSN och att skriva CV och söka jobb.

De vanligaste frågorna under samtalen rör ekonomi och boende. Både personal och deltagare i projektet vittnar om att målgruppen har väldigt knappa ekonomiska resurser. Socionomen hjälper ofta deltagarna i kontakt med myndigheter, framförallt socialtjänsten men även Migrationsverket, Skatteverket, och Försäkringskassan. Socionomen kan vara behjälplig när deltagare ska vända sig till socialtjänsten för att ansöka om akut bistånd för livsmedel till personer som lever i papperslöshet. Deltagarna kan också vända sig till socionomen ifall de är i behov av hjälpmedel såsom glasögon eller hörselapparater som inte beviljas av socialtjänsten eller kan avhjälpas på annat vis. Dessa hjälpmedel bekostas då med hjälp av fakturering till projektet och medlen betalas inte ut direkt till deltagarna.

Socionomen är behjälplig i kontakt med hälso-, sjuk- och tandvård. Majoriteten av deltagarna levde vid tiden för utvärderingen i papperslöshet och deras tillgång till vård är begränsad. Grundregeln för vård till papperslösa är att de bara har rätt till vård som inte kan anstå. För deltagarna innefattar detta oftast akut sjukvård och ibland akut psykiatrisk vård (med eller utan beroendeproblematik). Socionomen hjälper även till att boka akuttider hos tandläkaren för deltagare som behöver.

Socionomen har i sitt nätverk både kunskap och kontakter som möjliggör förmedlingen av vårdkontakter. Vissa insatser kan ombesörjas inom Skåne Stadsmissions egna verksamheter såsom Stadsmissionshälsans sjuksköterskor och läkare, tandläkarmottagningen eller Unga i hemlöshets psykoterapeut. Andra vårdkontakter förmedlas via kontakter med bland annat Rädda barnen, Läkare i världen och Svenska kyrkan.

Kommunikation är en central del av socionomens arbete. Hon beskriver motivationen hos ungdomarna som en färskvara och säger att det "gäller att hålla i" och se till att deltagarna går till sina möten.

Socionomen berättar;

"Ja, jag sms:ar mycket med ungdomarna, för mig är det också en fråga om tydlighet, om jag har hjälpt någon att leta upp någon information eller fått återkoppling om någon, att de fått en tid någonstans eller så, så ringer jag alltid ungdomarna och berättar det, om de önskar så skickar jag också ett sms, för då har de tiden och platsen och information skriftligt, och det kan de alltid översätta på google translate om man har svårt att förstå mig på telefon till exempel, men också som en påminnelse om man är på bussen och får ett telefonsamtal om tid och plats så kan det bara försvinna liksom, men då kan de titta igen på sms:et för att komma ihåg vad vi sa, så jag brukar safe:a upp med att både ringa och sms:a, men de kontaktar oftast mig på sms".

På frågan vilka de viktigaste lärdomarna av projektet har varit svarar socionomen att hon upplever de samlade stödfunktionerna som Unga i hemlöshet erbjuder som en värdefull insats. Hon finner det lättare att stötta deltagarna när hon vet att de stödfunktioner hon hänvisar till kommer att komma ungdomen till gagn. Om projektet inte omfattade ett brett stöd av juridiskt och psykosocialt stöd hade hon inte upplevt att arbetet blev "färdigt".

Socionomen berättar;

"En viktig lärdom är att det är lättare att stötta ungdomar om man kan erbjuda varierat stöd, till exempel från en och samma plats, som vi kan göra här med juridiskt och social rådgivning under samma tak och också en gruppverksamhet och kontaktpersonerna på plats, jag tror att det hade varit svårare att motivera ungdomarna, om de skulle prata med Anders, "du borde prata med Anders, detta kan han hjälpa till med" det skulle jag ha svårare att motivera dem till om de var tvungna att ta en buss dit, det tror jag mycket på, också när vi hade en psykoterapeuten här och vi har en sjuksköterska runt hörnet, jag tror att det hjälper jättemycket att vi kan erbjuda ett så brett stöd på samma plats istället för att hänvisa allt för långt eller allt för spretigt".

Hon nämner också ett bra kollegialt samarbete och en god dialog med sina kollegor som framgångsfaktorer i arbete med projektet. Hon beskriver att även om medarbetarna har haft tydliga roller så har det varit fritt för deltagarna att vända sig till alla i personalgruppen.

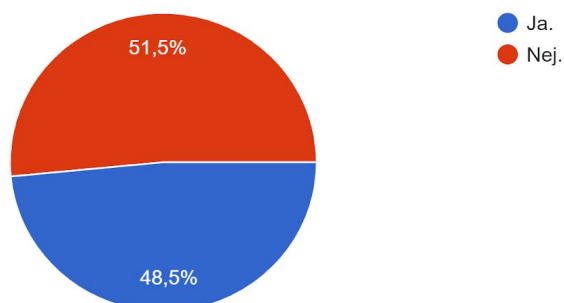
Socionomen berättar;

"Det har varit jättebra att vi varit så många med bred bakgrund och skilda uppgifter men som ändå har samma tillgänglighetstänk, det har funkat jättebra att jobba med mina kollegor i de olika konstellationerna, och även sedan när vi blev mer integrerade med unga forum så blev det en tydlig ansvarsfördelning, men alla har samma grundinställning att vi ska vara tillgängliga, öppna och hjälpas åt och hänvisa rätt"

Ungdomarnas deltagande och upplevelser av den sociala rådgivningen.

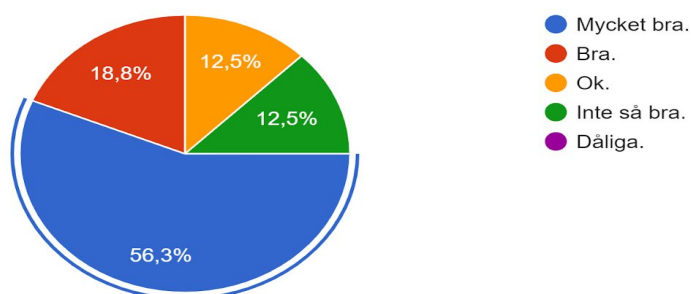
Fråga 22. Har du haft samtal med Socionom på Stadsmissionen/unga forum?

33 svar

Fråga 23. Om du har svarat (Ja) på frågan ovanför. Vad tyckte du om dina samtal med Socionomen på Stadsmissionen/unga forum?

16 svar

Hälften av de deltagare som svarat på enkäten uppger att de haft samtal med projektets socionom. En stor majoritet 75,1% upplever att samtalen varit mycket bra eller bra.

Samtal med psykoterapeut

Från september 2019 till och med mars 2020 hade Skåne Stadsmissionen en psykoterapeut som huvudsakligen arbetade med deltagarna i projektet Unga i hemlöshet.

Under de sex månader som terapeuten var verksam i projektet Unga i hemlöshet hade hon:

- 167 individuella samtal
- 17 gruppsamtal med 114 deltagare totalt
- Ansvar för ca 50 patienter

De behov hon identifierade i målgruppen var;

- Tillgång till samtalsstöd.
- Behov av att bli hörda, sedda och förstådda.
- Normalisering av de känslor de gav uttryck för och psykoedukation.
- Suicidprevention.
- Individuella handlingsplaner.
- Tillgång till rätt bedömning och rätt behandling.
- Etablering av psykolog- och läkarkontakt inom vården.
- Samordning, deltagare – myndigheter emellan.
- Regelbundet stöd och uppföljning på plats.

Psykoterapeuten arbetade med deltagarenkäter och följde upp sina patienters upplevelser av samtalen.

Utdrag ur några av deltagarenkäterna;

"Jag känner mig trygg med dig. Jag kan säga allt utan att vara rädd eller bli dömd."

"Hit kan jag komma och få prata av mig. Mår bättre efteråt och får ny energi."

"Du har hjälpt mig att förstå mig själv och min situation bättre."

"Jag har blivit medveten om vad jag behöver göra för att inte tänka så negativt och vad som hjälper mig att bli mer avslappnad."

"Jag var destruktiv i mitt beteende. Med hjälp av samtalsbehandling har jag lärt mig nya beteendestrategier som gör att jag hanterar mina känslor mer konstruktivt."

"Jag har lärt mig avslappningsövningar som hjälpt mig att sova bättre."

"Edita har hjälpt mig etablera en läkarkontakt på psykiatrin som bidragit till rätt medicinering."

"Du har förstått vad jag behöver och gjort en plan som hjälpt mig reda ut min situation."

Terapeuten var anställda av Skåne Stadsmissions vårdenhet "Hälsan" och hade ett brett ansvar i verksamheten.

Hon var bl.a;

- Handledare för personal i olika delar av stadsmissionens verksamheter.
- Språkrör för organisationens arbete med psykisk ohälsa.
- Genomförde suicidbedömningar och suicidprevention på egna samt kollegors förfrågningar.

- Ledare för workshops/möten på kollegors förfrågningar kring psykisk ohälsa.
- Bidragande till boendeplacering för två hemlösa deltagare.
- Språkrör för psykisk ohälsa i kommunikation med vård och omsorg i Malmö stad.
- "Intern handledare" – kompetenshöjande funktion gällande olika deltagare och svåra situationer på Unga Forum.
- Etablerat läkarkontakt på psykiatri för 7 patienter.

Psykiateren erbjöd också gymkort till ungdomar med särskilda behov. Gymkortet utgjorde, som en del av behandlingsarbetet, ett stöd för att kunna leva i nuet och slappna av. Av de deltagare som svarat på enkäten uppgav 24% att de fått ett gymkort som en del av samtalskontakten och 44,3% svarade att de tränar regelbundet, en gång i veckan eller oftare. Terapeuten hade ett brett ansvarsområde i många av Skåne Stadsmissions olika verksamheter men de samtalskontakter hon etablerade under perioden var i huvudsak med deltagare i projektet Unga i hemlöshet. Många av de intervjuade deltagarna vittnar om erfarenheter psykisk ohälsa.

Utdrag ur intervjuer med en deltagare;

"När man är papperslös, gång på gång blir man skadad, i hjärnan med känslor, då kommer panikångest, jag hade jättehemsk panikångest mitt i natten, typ jag tänkte att jag skulle dö, ska inte leva längre, asså jag var skiträdd, jag accepterade det, på natten när jag fick jättestark panikångest, jag själv bestämde ok, jag ska snart dö, jag accepterade, jag bara sa till gud vänta lite till, mitt i natten skulle jag ringa till min familj och prata med min pappa eller mina systrar så skulle de höra, sedan jag tänkte, jag väntade bara, mjukt - jag somnade, jag låg i sängen och när jag vaknade det var lite mörkt framför ögonen och jag kände att det kom lite sömn i benen och det kom upp i överkroppen och jag tänkte att snart blir jag död, och jag reste mig upp och blev helt yr, jag kunde inte gå, jättehemskt, jag kände mig att jag snart skulle dö, så jag gick till trädgården och bara sprang, jag var skitorolig, jag hade inte skor på mig, bara i strumpor gick jag till trädgården, jag kände att blodet hade stannat och om jag hoppar så kanske blodet exporterar i kroppen, sen jag ringde till min familj, hon jobbar natt, jag tänkte att jag snart skulle dö och jag kände mig att snart ska jag dö men kan du komma en gång, hon kom och sa till mig, bara ligg i sängen, jag kommer, jag låg i sängen och hon kom och kollade mitt hjärta, blodtryck och sånt, sen gick vi, ja hon körde mig till sjukhuset".

En annan ungdom berättar;

Deltagare - "jag har pratat med psykolog, flera gånger 8 - 9 gånger kanske, det kändes jättebra hon hjälpte mig jättebra hon hjälpte mig jättemycket, jag hade depression faktiskt och efter jag pratat med henne jag blev lite bättre".

Intervjuare - "om du ska säga en sak som du lärde dig av henne vad skulle det vara?"

Deltagare - "det är liksom när man blir arg eller sur så bara tänk inte på framtiden, bara tänk du ska leva nu, bara lev i situationen och sedan tänk på framtiden".

Ungdomar som har uppehållstillstånd med stöd av den tillfälliga gymnasielagen vittnar också om psykisk stress. I en gruppintervju på ett av Stadsmissionens studentboenden berättar två deltagare;

En av ungdomarna på studentboendet berättar;

"Jag har druckit ganska mycket alkohol, jag mådde dåligt jag var inte bra, jag hade sådana tankar om varför jag hamnat i denna situationen, varför jag köpte så mycket alkohol, folk kan inte förstå

när man hamnar i den situationen att man kommer sova under bron eller i parken folk kan inte förstå hur det känns, man känner sig, när jag tänker på den tiden när jag var papperslös, det var en mardröm, att man kämpar man springer hela vägen för att komma till den där punkten som de som sitter däruppe vill, sen när man kommer dit, sedan de säger tyvärr du måste börja om, sen igen man måste börja om, jag vet inte hur man ska lösa den, eller hitta en bra lösning för det, det är så här.”

En annan deltagare berättar under intervjun;

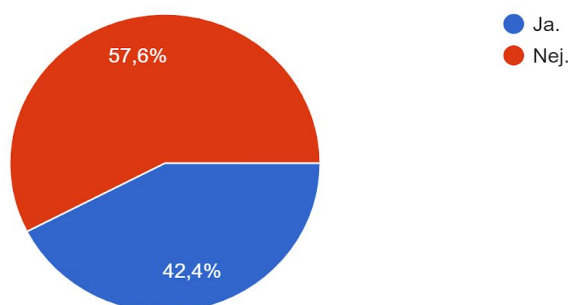
“Det kommer tankar så mycket, speciellt den här gymnasielagen, jag själv kan inte fokusera och plugga, orolig, när jag var papperslös nästan i två år jag förlorade chansen att plugga, efter det plötsligt jag började plugga, jag kämpade så mycket med det går inte. det är jättestressigt, det är jobbigt, om vi kan klara skolan hur vi kan hitta ett fast jobb, det är svårt, efter skolan vi har bara sex månader på oss att hitta fast jobb det går inte, hela tiden jag har stress och det är svårt jag kunde inte klara svenskan förra terminen så hur ska jag klara mig, men, det är svårt”

Efter att ha fått frågan om det är svårt att fokusera på skolan samtidigt som man inte vet om man kommer få permanent uppehållstillstånd efter avslutade studier reagerade två av deltagarna i en gruppintervju starkt. Det var påtagligt både i deltagarnas reaktioner såväl som i deras berättelser att ovissheten inför framtiden påverkade både deras psykiska mående och deras förmågor att prestera i skolan.

Ungdomarnas deltagande och upplevelser av samtal med psykoterapeuten.

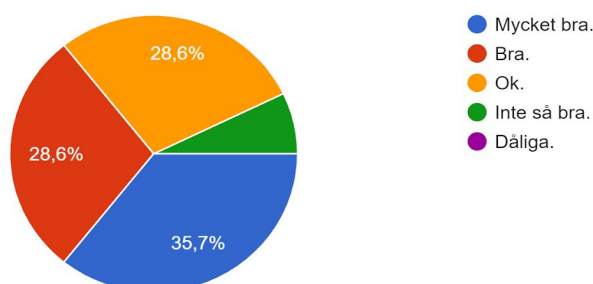
Fråga 28. Har du haft samtal med psykolog/terapeut på Stadsmissionen/Unga forum?

33 svar

Fråga 29. Om du svarade (Ja) på frågan ovanför. Vad tyckte du om de samtal du hade med psykolog/terapeut?

14 svar

42,2 av de deltagare som svarat på enkäten uppgav att de har haft samtal med projektets psykoterapeut. Av dessa svarade 35,7% att samtalen var mycket bra, 28,6% att de var bra och 28,6% att det var OK. Endast en respondent svarade samtalen inte var så bra.

Utvärdering av Fadderhemsverksamheten

Arbetet med att rekrytera och förmedla fadderhem till målgruppen unga hemlösa är en central del av projektet Unga i hemlöshet. I juni 2018 anställde projektet en fadderhemssamordnare med ansvar för att rekrytera och facilitera fadderhem. När projektet växte till att också omfatta boende i studentlägenheter bytte tjänsten titel till boendesamordnare. Tidigt i projektet beslutades att man skulle arbeta med fadderhem och man hade i sin kartläggning identifierat ca 200 unga hemlösa i akut behov av bostad. Tillsammans med de övriga organisationer som tagit del av regeringens pengar, Rädda barnen, Röda korset och Svenska kyrkan initierades en stor kampanj för att rekrytera fadderhem. Organisationerna annonserade ut information om projektet i alla sina tillgängliga kanaler, via hemsidor och i tidningar. Resultatet av kampanjen blev inte så bra som förväntat och genererade kontakt med ca 30 potentiella fadderhem.

Projektets boendesamordnare berättar om kampanjen och arbetet med att rekrytera fadderhem;

“det gjorde vi ganska stort, alla fyra organisationer, och det gav väldigt lite resultat, det var vi, skåne stadsmission, svenska kyrkan, röda korset och rädda barnen - så vi gjorde gemensamma kampanjer. Det är ju inte vilka organisationer som helst, så vi hade ändå en förhoppning om att det löser vi, kanske inte för två hundra men vi kommer igång och så här, men det var tufft, det var jättetufft, det var 2018, jag har jobbat med det här sedan 2015 när det liksom var en jätte-peak, alla ville göra något, men sedan, hela samhällsförändringen, opinion och allt möjligt har ju inneburit att det är inte lika lätt längre att hitta solidariteten i samhället, den fick sig en lite törn där”.

Vid denna tidpunkt bestämdes hur arbetet med fadderhemmen skulle se ut. Varje fadderhem skulle ha en kontaktperson knuten till sig. Kontaktpersonen skulle stötta i frågor som gällde boendet och underlätta i relationen mellan fadderhem och de boende. Kontaktpersonen skulle också förmedla kontakter mellan fadderhem, deltagare och de olika stödfunktioner som ryms i projektet. 83,6% av de faddrar som svarat på enkäten uppgav att de har en specifik kontaktperson på unga i hemlöshet och hela 95,1% uppgav att de vet vem de ska kontakta om de hade frågor rörande sin ungdom eller sin roll som faddrar. 84,4% av faddrarna svarade att de tycker att kontaktpersonerna alltid 67,2% eller för det mesta 17,2% är tillgängliga och lyhörda för deras och ungdomarnas behov.

Det beslutades att en omkostnadsersättning på två tusen kronor i månaden skulle betalas ut till samtliga fadderhem där de boende ungdomarna levde i papperslöshet. Om den boende är asylsökande är ersättningen ett tusen kronor då deltagaren i dessa fall får viss ekonomisk ersättning av migrationsverket. 98,4% av de faddrar som har svarat på enkäten uppgav att de får omkostnadsersättning utbetald varje månad och att pengarna betalas ut i tid.

När kampanjen för att rekrytera fadderhem inte gav önskad effekt beslutades att låta redan befintliga fadderhem gå in som deltagare i projektet. Företrädare för projektet beskriver hur man inte såg något egenvärde i att själva rekrytera fadderhemmen. Målet var att erbjuda stöd och möjliggöra för boende och detta kunde göras i samverkan med redan befintliga fadderhem. Genom att delta i projektet fick alla deltagare tillgång till projektets resurser - stödfunktioner, ett prosocialt nätverk, omkostnadsersättning,

busskort etc. Projektet växte då från ett 30-tal till ca 160 fadderhem. I sina enkätsvar beskriver flera faddrar en rad fördelar med att ansluta sig till projektet;

- Det ger lite balans, de får lite egen möjlighet att betala något själva, att slippa betala mig om pengar, de kan prata med andra vuxna om de vill.
- Det har funnits pengar till ungdomen.
- Trygghet och ett sammanhang. Lite extrapengar och busskort.
- Blev motiverad att fortsätta gå skolan, hjälpte med hans depression, har hjälpt mycket ekonomisk.
- Han känner att han inte belastar vår ekonomi lika mycket, lättare att ta emot vår hjälp. Som gömd har han en urdålig psykisk livskvalitet, men klarar skolan tack vare den stabilitet han får av ett ordnat familjeliv.
- Upplever honom de som gladare och mer avslappnad, när de är hemma, jämfört när de flyttade in.
- Möjlighet att etablera sig på orten och bli delaktig i såväl föreningsliv som skola.
- Bättre ekonomi, mat, nödvändiga utgifter, resor, gym har stor betydelse!
- Personen har fått en fast punkt i tillvaron och har vägletts, vilket hindrat många situationer där ungdomen skulle farit illa eller hamnat i destruktiva mönster.
- Det har betytt mycket. Annars hade vi stått för alla kostnader. Stor betydelse för ungdomen, slipper känna sig helt underlägsen i ekonomiska sammanhang!
- Trygghet i utsatta lägen.
- Det har gett möjlighet till känslan av lite frihet och busskort har varit extremt värdefullt.
- Han har varit trygg och mer positiv.

Att ansöka om boende hos Unga i hemlöshet

Personal i unga i hemlöshet berättar att många ungdomar kontaktar dem med förfrågningar om boende. Projektets boendesamordnare förklarar att organisationen aldrig har haft en uppsättning av fadderhem som väntat på att få kontakt med hemlösa ungdomar utan att möjligheten att kunna erbjuda någon bostad istället uppstår genom samarbete mellan projektets medarbetare, andra organisationer, deltagare och fadderhem. Om en ungdom kontaktar projektet så börjar personalen med att först försöka lära känna personen, hur ser din situation ut? hur har du bott tidigare? finns det personer i ditt nätverk som vi gemensamt kan prata med för att lösa din boendesituation? Personal behöver ibland uppmana deltagarna att prata med sina vänner och bekanta och fråga om de har möjlighet att erbjuda ett rum eller plats i ett rum.

De förklarar också att om deltagaren hittar någon att bo hos så kommer projektet att betala ut omkostnadsersättning. Utöver att vara ett ekonomiskt stöd till deltagare och fadderhem har omkostnadsersättningen gjort det enklare för deltagarna att fråga personer i sitt nätverk om de kan få bo hos dem. Känslan att ha något att erbjuda, något att komma med, har hjälpt deltagarna att våga fråga. Att ha en pågående dialog och att ge information om hur projektet ser ut och vilka insatser som förväntas av deltagaren själva beskrivs som en del av arbetet med att generera fadderhemsplaster.

Projektets boendesamordnare berättar;

”det är jätte viktigt att man engagerar deltagaren också, vi serverar ju ingenting, vi har ju ingenstans, här har du en helhetslösning, man känner sig engagerad i sin situation, man förstår sammanhanget, det är viktigt att man förstår vilket sammanhang man är i och vad kan jag göra själv och vissa behöver faktiskt hjälp med och kunna fråga om hjälp och oftast blir det bra diskussioner och oftast löser det sig, det är faktiskt oftare det löser sig än att det inte löser sig, ungdomen hittar vägar och så pushar man varandra. Vi ser över ditt nätverk och så hittar man ingenting och sen kommer ungdomen tillbaka efter en månad eller två och säger ”jag har hittat en” och vi säger fine då kör vi nu liksom så här istället va, man sår det här fröet och det är därför det är viktigt att få in dem i processen att tänka, för de har kanske inget nätverk”.

De som kontaktar projektet och efterfrågar stöd och hjälp till boende behöver inte inkomma med någon formell ansökan, det enda som krävs är att man uppfyller kriterierna, saknar bostad och är mellan 18 och 25 år gammal. Alla som fått hjälp med boende i projektet har immigrerat till Sverige, de lever i papperslöshet, är asylsökande eller har uppehållstillstånd med stöd i den tillfälliga gymnasielagen. Arbetet med att hitta bostad åt deltagarna sker i en kontinuerlig dialog mellan deltagare, faddrar, personal och i samverkan med andra engagerade aktörer. I sitt arbete med att hitta bostad åt projektets deltagare arbetar man efter principen hjälp efter behov och i några fall där deltagarna helt saknat kontakter och möjligheter att ordna boende har man beslutat att hyra plats på hotell eller vandrarhem för att stötta i en akut situation. I dessa fall har man vetat att det finns möjlighet för deltagaren att få plats i ett fadderhem inom kort och platsen på hotellet eller vandrarhemmet blir en kortsiktig lösning i väntan på ett mer ordnat och långsiktigt boende.

Utdrag ur intervju med deltagare;

Deltagare, ”ja, när jag flyttade till Malmö, efter en vecka jag känner stadsmissionen”.

Intervjuare, ”och hur lång tid tog det sedan tills du fick en bostad genom unga i hemlöshet”.

Deltagare, ”en månad jag bor hos henne, i *. Efter en månad hon är sjuk, hon ligger på sjukhuset, sen jag flyttade två veckor på en hotell som finns i Malmö nära *, finns en hotell”.

Intervjuare, ”var det stadsmissionen som fixade det hotellet?”

Deltagare, ”ja stadsmissionen fixade, ja två veckor jag var där sen Tobias fixar en familj, i *, ja, sex, sju månader jag bor hos henne - familjen också, sen jag flyttar till annan plats”.

Intervjuare, ”och där bor du idag?”

Deltagare, ”ja”.¹³

¹³ * Namn på specifika platser har strukits ur intervjun.

Utdraget rymmer en typisk beskrivning av kontakten mellan en deltagare och projektets medarbetare. Ungdomen saknade utöver kontakten med personen som han initialt bodde hos helt kontakter i Malmö. Ungdomen levde innan flytten till Malmö under två år i papperslöshet och som hemlös i en medelstor svensk stad. Den kvinna som ungdomen först bodde hos hade god kännedom om de organisationer som arbetade med att stötta målgruppen och introducerade honom till Unga i hemlöshet. När kvinnan sedan inte kunde fortsätta vara fadder hade deltagaren en etablerad kontakt som ledde till fortsatt boende.

Vilka är faddrarna?

Vilka som blir faddrar har sett olika ut under projekttiden. I början var det personer som engagerade sig ideellt för att stötta unga migranter. De var ofta anställda i offentlig sektor, lärare, sjuksköterskor, kuratorer och gode män som på olika sätt hade arbetat med målgruppen. Under projektets gång har företrädare för projektet sett en förändring i vilka som blir fadderhem. Idag utgörs majoriteten av de nya fadderhemmen av unga som fått uppehållstillstånd och eget boende som i sin tur stöttar andra migranter som befinner sig i en utsatt situation.

Projektets boendesamordnare berättar;

“I början var det mycket liksom så här personer som bor och verkar i samhället, så var det mycket, men nu har det blandats upp och blivit mer att de som har varit själva i asylprocess, har klarat av asylprocessen och har svenskt medborgarskap och har egna jobb, lägenheter osv, som vill ge tillbaka, vill ge tillbaka till dem som inte klarat det, som fortfarande är i process tex, där är en stor grupp nu som är så, och det gör att det blir en ålderskillnad som inte är så stor, för det kan ju vara att man klarat sig genom processen och man är 22-23”.

Hur blir man fadderhem i projektet?

För att en person, eller flera i ett hushåll, ska bli fadderhem i projektet Unga i hemlöshet måste de gå igenom en kortare formell process. De skriver ett “kontrakt” som signeras av de vuxna i fadderhemmet, ungdomen och personal från projektet. Kontraktet är inget hyresavtal utan innehåller trivsel och förhållningsregler som betonar vikten av ömsesidig hänsyn och respekt. Undertecknandet av kontrakten sker oftast vid det hembesök som görs av uppsökarna i samband med att ett nytt fadderhem ansluter till projektet. Vid hembesöken säkerställer också uppsökarna att fadderhemmet har kapacitet att hysa en ungdom. Projektets medarbetare har aldrig sagt nej till ett fadderhem utifrån att boendet skulle vara farligt, osäkert eller på annat sätt olämpligt för en deltagare. Under ett hembesök kontrollerade uppsökarna ett boende lite extra då andra ungdomar tidigare uppgett samma adress men det visade sig att fadderhemmet hyste flera ungdomar och hade kapacitet för det.

I samband med att man blir fadderhem ska faddrarna begära ut utdrag ur polisens belastningsregister enligt samma rutiner som gäller för de som arbetar med människor i skola eller i sociala verksamheter. 67,2% av de 61 faddrar som svarade på enkäten uppgav att de lämnat in utdrag innan de blev faddrar i projektet, 27,9% svarade att de lämnat men först efter det att de blivit faddrar och 4,9% svarade att de inte har lämnat.

Varaktighet och trygghet i fadderhemmen

Skåne Stadsmissions och projektets utgångspunkt för arbetet med fadderhemmen är att "förändringsteorin bygger på en idé om att tryggt boende och vuxenstöd kan ge deltagaren en trygg bas för att utvecklas".¹⁴

I Socialstyrelsens kunskapsöversikt över olika boendeinsatser till hemlösa personer nämns som den första övergripande slutsatsen att "en så permanent boendelösning som möjligt – kompletterad med individuellt, behovsanpassat stöd – är ett krav. Hemlösa personer har samma behov som andra av ett tryggt och långsiktigt boende, oavsett eventuella övriga problem".¹⁵ Ett stabilt och långsiktigt boende återkommer som mått på en boendeinsats kvalitet i både forskning och i olika nationella riktlinjer inom området.¹⁶ I kunskapsöversikten jämförs de olika modellerna för integrerat kontra separat boende genom att man mäter antal dygn i boende och antal dygn i hemlöshet för respektive modell. Detta sätt att mäta en boendeinsats långsiktighet kan benämnas kvarboende och kvarboendenivå¹⁷ eller stabilt boende. Bägge begreppen syftar till stabila boende som är ett och samma boende under insatstiden.¹⁸ I båda de enkäter som skickades ut under utvärderingen, till deltagare och till fadderhem, ställdes frågor om varaktigheten i boende för deltagare respektive fadderhem. Många av de deltagare som intervjuats under arbete med utvärderingen berättar att de tidigare levt som hemlösa men att de sedan de gick med i projektet har levt i ett och samma boende. Andra vittnar om att de först bott i olika kortsiktiga lösningar och sedan flyttat till ett mer varaktigt fadderhem.

Resultat över varaktighet och trygghet i fadderhemmen.

- 67,6% av deltagarna som svarat på enkäten uppger att de bott i samma fadderhem under hela sin tid i projektet.¹⁹
- 66,7% av deltagarna svarade att de har haft boende under hela tiden de ingått i projektet. 30,3% av deltagarna svarade att de under sin tid i projektet haft boende för de mesta men att de i perioder hade levt som hemlösa.²⁰
- På frågan "känner du dig trygg i ditt boende" svarade deltagarna. Ja alltid 52,9%. Ja för det mesta 20,6%. Ja ibland 17,6%. Nej sällan 2,9%. Nej aldrig 5,9%.²¹
- På frågan "har du en bra relation med de andra personerna i ditt fadderhem" svarade deltagarna. Ja alltid 63,6%. Ja för det mesta 24,2%. Ja ibland 9,1%. Nej aldrig 3%.

Efter frågan "känner du dig trygg i ditt boende" ombads de svarande som inte kände sig trygga att beskriva varför. Fyra personer skrev egna korta svar på frågan;

¹⁴ Utdrag ur protokoll från Skåne Stadsmissions planering inför utvärderingen s. 2.

¹⁵ Socialstyrelsens kunskapsöversikt över boendelösningar för hemlösa personer 2007, s. 7.

¹⁶ Stabilt boende innebär i denna studie boende i egen lägenhet, rum i ett boendeprogram (inklusive övergångsboende), gruppboende, pensionat eller permanent boende med familj eller bekanta. ibid, s. 47.

¹⁷ Kristiansen 2013, s. 23).

¹⁸ Socialstyrelsen 2009, s. 47,48.

¹⁹ Antal svarande, 34.

²⁰ Antal svarande, 33.

²¹ Antal svarande, 34.

- jag är stressad att det inte kommer att hända något.
- För att jag rädd från polisen kan komma när som helst och ta mig till förvar, kan inte ens sova i lugn och ro, jag är alltid halvvaknen när jag vill lägga mig.
- Eftersom jag känner mig bunden och pressad, och jag känner mig inte stabil.
- Är det för att det kommer mycket folk här samtidigt när man är papperslös då det finns alltid en stress med dig i alla fall som gör att jag känner otrygg.

Endast ett av svaren indikerar att det kan finns otrygga personer eller andra otrygga faktorer i fadderhemmet. Den vanligaste orsaken till otrygghet tycks inte vara fadderhemmet utan snarare att deltagarna bär på en oro kopplad till att leva i papperslöshet.

En deltagare berättar;

“Nej efter tre avslag jag var rädd de visste min adress, de sa att de skulle skicka polisen till denna adress, det är därför jag hade lämnat min adress dit tidigare, så de skickade dit polisen, gränspolisen, så nu har jag fixat fadderfamilj, samma fadderfamilj som jag lärde känna här på unga forum, jag har fixat den själv. Jag var på en demonstration 2017, framför stadshuset, den familj som är fadderfamilj nu jag träffade på demonstrationen”

Innan flytten till sitt nuvarande fadderhem hade deltagaren bott hos en familj utanför Malmö, han trivdes bra och hade inga övriga problem med sitt dåvarande boende än oron över att han lämnat adressen dit till migrationsverket och därefter fått ett slutgiltigt avslag. Liknande förklaringar återkommande i deltagarnas berättelser. Det är inte boendet i sig eller relationer till faddrarna som hindrar en långsiktig och trygg boendesituation utan snarare är det faktorer av otrygghet som följer av att leva i papperslöshet.

Endast 11,5% av fadderhemmen uppgav att de hade haft en ungdom boende hos sig där boendet hade avslutats i förtid. 88,5% uppger att de fortsatt har ungdomen boende hos sig eller att boendet hade avslutats enligt den överenskommelse som initialt fattats mellan fadderhemmet och ungdomen. Svaren visar på stabilitet och långsiktighet i boendeformen. Skälen till varför deltagares boende i fadderhem avslutats i förtid ser olika ut. De deltagande fadderhemmen har uppgett följande anledningar;

- Ungdomen ville bo med en kompis någon annanstans.
- Fyra stycken flyttade vidare till ett annat land en hade problem med att fungera i familjen.
- Han sattes i förvar.
- han hittade ett annat boende där han kunde ha ett eget rum, just då var det två hemma hos oss.

83,7% av fadderhemmen som deltog i utvärderingen uppgav att de redan hade en eller flera ungdomar boende hos sig när de gick med i projektet Unga i hemlöshet. Endast 16,3% uppgav att kontakten med deras fadderungdom förmedlats genom projektet. I arbetet med fadderhemmen verkar Skåne Stadsmission i en samordnande funktion, de erbjuder omkostnadsersättning och stödfunktioner. I fadderhemmen är det faddrarna

som ansvarar för boendet och Skåne Stadsmission har begränsade möjligheter att påverka dess kvalitet och långsiktighet.

Siffrorna som anger hur många av fadderhemmen som redan var fadderhem när de gick in i projektet kan behöva nyanseras enligt personal i projektet Unga i hemlöshet. De menar att flertalet av de fadderhem som svarat på enkäten tillhör gruppen av etablerade fadderhem med långerfarenhet och ett mångårigt engagemang för målgruppen. Det är de resursstarka fadderhemmen, som varit fadderhem redan innan projektet startades, som i störst utsträckning svarat på enkäten. Medarbetarna i Unga i hemlöshet har uppfattningen att betydligt fler än 16 % av fadderhemmen har rekryterats genom projektet och att majoriteten av de fadderhemslösningar som blivit till under den senare delen av projektet har kommit till med hjälp av projektet.

Att rekrytera nya och stötta redan befintliga fadderhem samtidigt som man erbjuder olika stödfunktioner beskrivs som en av projektets styrkor av medarbetare såväl som av fadderhemmen.

En av frågorna i den enkät som skickades ut till projektets fadderhem var; I december kommer projektet Unga i hemlöshet att avslutas. Kommer er fadderungdom kunna bo kvar hos er även efter att projektet avslutats? 49,2% av fadderhemmen svarade, vet ej. 47,2% svarade, ja och 3,3% svarade nej.²²

Ca hälften av deltagarna kommer att kunna bo kvar i sina fadderhem även efter det att projektet avslutats. Den stora osäkerheten, ca hälften av fadderhemmen vet inte om de kommer att erbjuda plats åt deltagarna efter det att projektet avslutas, indikerar tillsammans med övriga svar, att projektet har haft inverkan på fadderhemmens stabilitet och varaktighet.

En fadder skriver i sitt svar;

”som ensamstående med två ungdomar är det både fysiskt, psykiskt och ekonomiskt påfrestande. Stödet har bestått i en ekonomisk tryggare situation, större rörelsefrihet (möjlighet att kunna ta sig till skolan) samt juridiskt stöd när man känner sig vilse. Stadsmissionens och projektet är det som har tryggt uppehållet och möjliggjort skolgången. en livsavgörande livskvalitet för det mest basala i livet; mat hygien och utbildning. Svårt att föreställa sig hur det kommer att bli när projektet tar slut”.

Utdraget ovan visar på hur Unga i hemlöshet utgör en förutsättning för att fadderhemmen ska kunna verka. På samma sätt är fadderhemmen en förutsättning för projektets framgångar och utveckling. Båda förekommer varandra i en växelverkande process som sammantaget utgör stödet för projektets deltagare. Denna process uppstår i mötet mellan ideellt engagemang och den idéburna sektorns arbete. Det är i brytpunkten dem emellan som arbete i projektet har bedrivits.

Under tiden för utvärderingen finns det ca 160 aktiva fadderhem som erhåller omkostnadsersättning från projektet. Antalet fadderhem varierar ständigt, ett faller ifrån och ett nytt tillkommer. Sammanlagt uppskattar projektets boendesamordnare att ca 200 hundra fadderhem har erbjudit plats åt en eller flera deltagare under projekttiden.

²² Antal svar n=61.

Utvärdering av Unga i hemlöshets studentlägenheter

Unga i hemlöshets studentlägenheter är avsedda för deltagare som har uppehållstillstånd med stöd i den tillfälliga gymnasielagen, är studenter och saknar egen bostad. Boendet var inte avsett att bli en långsiktig lösning istället skrevs det kortare hyreskontrakt med deltagarna och stort fokus lades på att stötta de boende med att söka eget boende. Insatsen var ett stöd i ett akut skede då Skåne Stadsmission identifierade en stor grupp ungdomar med tillfälliga uppehållstillstånd som stod utan egen bostad. Skåne Stadsmissions enhet Trygga boende har haft det huvudsakliga ansvaret för administration och tillsyn av projektets studentboenden. Trygga Boende driver ett stödboende samt erbjuder boende i lägenheter och riktar sig till en målgrupp där hemlöshet är den gemensamma nämnaren. Problematik som psykisk ohälsa, tidigare våld/hedersrelaterad problematik är vanligt förekommande.²³ Trygga boende har arbetet med projektets målgrupp utefter samma metoder som de tillämpar i sin ordinarie verksamhet. Arbets sättet präglas av en stor tilltro till deltagarens egna förmågor, ett salutogent förhållningssätt, kontinuerligt stöd i vardagen samt hjälp med att hitta ett eget permanent boende. Arbetet med studentboenden startade under våren 2019. Deltagare berättade under en gruppintervju samstämmigt att det inte erbjudits stöd med boende eller försörjning av kommunen efter det att de fått tillfälliga uppehållstillstånd för studier. Denna bild delas av personal på Unga i hemlöshet.

En medarbetare berättar;

“Vi hade ju redan sett att det fanns ett behov, för att de fick uppehållstillstånd osv, de fick fyra sista, de fick igång CSN, men boende var det ingen, det föll vid sidan om, hyresvärdar och så, de sa att de var i samma situation som alla andra i samhället liksom så här, det kan man kanske tycka men det är de inte alltså egentligen de har en annan press på sig och så följer, just den gruppen faller inte in under fadderhem heller, för de hade en egen betalningsförmåga. så det som vi hade som fadderhemsidé, den passade inte heller va, så det var ganska lägligt att vi kunde fixa det här själv med studentboende och egna lägenheter”.

Unga i hemlöshets studentboenden omfattade under projektiden 11 lägenheter samt en fastighet bestående av 4 enrumslägenheter. Några deltagare bodde i egna lägenheter men flertalet delade lägenhet i kollektiva boende.

Lägenhetsbeståndet bestod av;

- 6 stycken enrumslägenheter.
- 3 stycken tvårumslägenheter.
- 1 trerumslägenhet.
- Fyra studentlägenheter med ett rum vardera belägna i en fastighet som Skåne Stadsmission själva äger tillsammans med Svenska kyrkan.

I den egna fastigheten och i lägenheterna i Kristianstad är det medarbetare från Unga i hemlöshets projektgrupp som ansvarar för stöd och tillsyn i boendet i alla övriga lägenheter sköts detta av personal från Skåne Stadsmissions enhet Trygga boende.

Två stycken av ettorna ligger i Kristianstad. Skåne Stadsmission har hyrt lägenheterna i Kristianstad av fastighetsägaren och de boende har successivt erbjudits att själva ta över kontrakten. I den ena lägenheten har två deltagare själva fått ta över kontraktet och i den andra avvaktar man tills den boende har egen fast inkomst.

²³ <https://www.skanestadsmission.se/verksamheter/trygga-boenden>

Som mest bodde det samtidigt 21 ungdomar i Skåne Stadsmissions studentlägenheter. En viss in och utflytt pågick under projekttiden. Oftast var det deltagare som fått andra, egna lägenheter, som flyttade ut. I endast ett fall fick en deltagare flytta ut då han inte följde de regler som gäller för hyresgästerna i lägenheterna.

Att ha en pågående skolgång är ett av de kraven man måste uppfylla för att bo i projektets lägenheter. Alla deltagare som bor i studentlägenheterna har uppehållstillstånd med stöd i den tillfälliga gymnasielagen. Alla deltagare, utom en som flyttade ut, klarade skolan under läsåret 2019/2020.

Alkohol får inte brukas eller förvaras i lägenheterna. Skälet till detta uppges vara hänsyn för de andra boende. Då de flesta delar lägenhet och samtidigt sätter värde på trygghet och lugn anses alkohol vara oförenligt med boende i studentlägenheterna. Det fanns inga krav på nykterhet eller drogfrihet för de boende när vistades utanför sina lägenheter. De boende får heller inte ha övernattande gäster. De boende tillhör en målgrupp där den stora majoriteten har erfarenheter av hemlöshet och många har vänner och bekanta som fortfarande står utan bostad. De som har ett ordnat boende vill i många fall erbjuda plats åt någon som saknar bostad. Som en följd av detta valde Stadsmissionen att skriva in förhållningsregler kring övernattande gäster i hyresavtalen. I en lägenhet, där det skulle bo tre deltagare bodde det vid ett tillfälle sju ungdomar. Detta ledde till att personal höll ett allvarssamtal med de boende och ökade frekvensen på tillsynen. Att en boende tar in gäster anses också kunna leda till obehag för andra boende. Trygga boenden har också arrangerat gemensamma aktiviteter såsom biobesök för de boende i studentlägenheterna.

Projektets boendesamordnare säger att tillsynen som görs hos de boende varje vecka är viktigt men att lägenheterna i regel sköts bra. Han upplever också att reglerna är till för att användas som diskussionsunderlag eller grund för uppsägning i de fall då en deltagare konsekvent bryter mot det som är överenskommet. Utgångspunkten och förhoppningen i relationen men de boende är att dialog och samarbete ska leda till ett fungerande och tryggt boende.

Alla de boende betalar hyra i sina lägenheter. Hela hyran delas i lika delar mellan de boende i varje lägenhet. De som bor ensamma i ettor betalar hela hyran upp till maxbeloppet 3500:- Ingen deltagare betalar mer än 3500:- i hyra. I de fall då hyran överskrider maxbeloppet står Skåne Stadsmission för mellanskillnaden.

Hjälp med studier och lägenhetssökande har varit centralt i Trygga boendes arbete. Varje vecka har trygga boende arrangerat pluggstuga och en gång i veckan har de boende möten med sina kontaktpersoner. Under mötena coachar kontaktpersonerna deltagarna i hur de ska uppdatera sina profiler på olika hyresvärdars hemsidor och svara på erbjudanden om lägenheter. Arbetet med att söka lägenheter tillsammans med deltagarna intensifierades under 2020 och har gett goda resultat. Alla deltagare som har sökt bostad med stöd av Trygga boendes personal har fått eget boende i en annan boendeform. Personal pekar på fokus på att klara skolan, aktivt sökande och eget ansvar som framgångsfaktorer i arbetet med att hitta egna lägenheter.

I de studentlägenheter som administreras av Unga i hemlöshets projektgrupp har två av sex deltagare erbjuds egna hyreskontrakt på den reguljära bostadsmarknaden.

Som en del i arbetet med de boende har Unga i hemlöshet och Trygga boende erbjudit sommarjobb till åtta deltagare under perioden juni till augusti 2020.

Två deltagare har arbetat heltid och sex halvtid på något av Skåne Stadsmissions sociala företag såsom gåvoinlämningen och olika second handaffärer.

Det fanns flera framgångsfaktorer med att engagera Trygga boende i projektet. De har mångårig erfarenhet att arbeta med hemlöshetsfrågor och riktat individanpassat stöd. De har ett stort nätverk, bred kompetens och erfarenhet av att arbeta med alla delar av deltagarnas psykosociala utveckling.

Sedan Trygga boende engagerades i projektet har de tagit ett helhetsansvar för de deltagare som bott i deras lägenheter. De erbjuder ett strukturerat individanpassat stöd med fokus på studier och eget boende. Med få undantag har de deltagare som tagit del av trygga boendes insatser klarat skolan och gått vidare till eget boende. Under projekttiden har ca 25 deltagare bott i någon av Studentlägenheterna.

Jämförelse med andra boendeprogram för hemlösa

I Socialstyrelsens kunskapsöversikt över boendelösningar för hemlösa sammanfattas och jämförs resultat över internationell forskning på området. I rapporten står det att "arbetet mot hemlösheten befinner sig i skärningspunkten mellan bostadspolitik och socialt arbete".²⁴ I denna mening är Unga i hemlöshet ett bostadssocialt projekt som arbetar med olika delar av hemlöshetsproblematiken, både förmedling av boende och individanpassade stödinsatser.

Ofta delas gruppen hemlösa upp i två delar, de som är strukturellt hemlösa och de som är socialt hemlösa. Strukturellt hemlösa är de som på grund av bostadsbrist eller bristande ekonomiska resurser har svårt att få egen bostad men i övrigt inte har några sociala problem. Till social hemlöshet brukar man räkna dem som står utanför bostadsmarknaden på grund av missbruksproblematik och/eller psykisk ohälsa. Varken i socialstyrelsens kunskapsöversikt från 2009 eller deras senaste nationella kartläggning av hemlöshetens omfattning och karaktär i Sverige från 2017 används dessa begrepp som ett mått för att mäta eller beskriva hemlöshet. I stället använder socialstyrelsen begreppet "personer i kartläggningen som uppger att de inte ha några andra behov utöver boendet"²⁵. Det är svårt att dra definitiva linjer mellan begreppen social - kontra strukturell bostadslöshet. Människor som saknar bostad på grund av strukturella problem, kan utveckla sociala problem och svårigheter till följd av sin hemlöshet och på samma sätt kan någon som tillfälligt drabbas av kris eller psykisk ohälsa förlora sin bostad. Denna komplexitet mellan sociala och strukturella problem är tydlig i mötet med målgruppen unga i papperslöshet utan egen bostad. Deltagarna vittnar om brist på struktur, trygghet och ekonomiska resurser vilket kan ge upphov till sociala såväl som strukturella problem.

De övergripande slutsatserna i socialstyrelsens kunskapsöversikt över boendelösningar för hemlösa personer är att;

- "En övergripande slutsats är att kommunerna måste kunna erbjuda så permanenta boendelösningar som möjligt, kompletterade med individuellt behovsanpassat stöd. Hemlösa personer har samma behov av ett tryggt långsiktigt boende som andra, oavsett om de har andra problem utöver bristen på bostad. Ett resultat från den systematiska kartläggningen tyder på att ett tryggt boende ibland också är en förutsättning för att stöd och vård i olika former ska ha effekt". (Socialstyrelsen 2009, 27).

²⁴ Socialstyrelsen 2009, s. 17

²⁵ Socialstyrelsen 2017, s. 79

- "Oavsett vilken boendelösning man väljer, är det viktigt att individen har tillgång till individuellt, behovsanpassat stöd" (Ibid)
- "Ett resultat tyder på att om insatser ska vara effektiva för kvinnor så behöver de vara utformade direkt med tanke på kvinnor" (ibid)

Att erbjuda trygga och permanenta boendelösningar är ett mål för projektet Unga i hemlöshet. Företrädare för projektet såväl som deltagare vittnar i utvärderingen om svårigheterna med att erbjuda bostad för en målgrupp som i huvudsak står utan stöd av socialtjänsten, som inte har laglig rätt att arbeta eller skriva under egna hyresavtal.

Unga i hemlöshets arbetsmodell utgår också från premissen att det är viktigt med ett starkt behovsanpassat stöd oavsett boendelösning.

Unga i hemlöshets deltagare utgörs till 88% eller mer av unga män, trots detta finns det inget uttalat mål för projektet att rikta sig främst till män. Andelen unga män kontra unga kvinnor i gruppen deltagare speglar den könsmissiga fördelningen av unga migranter som kom till Sverige som ensamkommande barn under åren 2015 och 2016.

I socialstyrelsens kunskapsöversikt från 2009 jämförs olika bostadssociala program med varandra. Rapporten som omfattar granskning av 104 studier på området urskiljer två huvudgrupper av boendeprogram – parallellt boende och integrerat boende. I ett parallellt boende har deltagaren ett eget boende som kan vara frikopplat från de stödinsatser som ingår i boendemodellen. I ett integrerat boende, som boendetrappan, är boendet ofta en del av en social verksamhet som delas med andra deltagare.

I integrerade boenden organiserade enligt vårdkedjemodellen likt boendetrappan börjar brukaren längst ner i en boendehierarki, för att sedan genom olika insatser arbeta mot det slutgiltiga målet egen bostad. I dessa modeller kan brukaren gå igenom en rad boendelösningar under sin tid i programmet. Olika program enligt vårdkedjemodellen innehåller olika former av boenden såsom stödboende, behandlingshem, träningslägenhet och socialt kontrakt där man hyr sin bostad i andra hand av kommunen. I dessa boendelösningar ingår ofta tillsyn av brukarnas bostäder av boendestödare eller tillsynspersonal.

Uppdelningen mellan två huvudgrupper av boendeprogram görs också av Arne Kristiansen, forskare på socialhögskolan vid Lunds universitet, i hans utvärdering av Bostad först- projektet i Helsingborg. Bostad först är en metod som utvecklades i USA där den heter Pathway to housing (Kristiansen 2013, s. 1) - "den tydligaste skillnaden är att i Pathways to housing så börjar man med att ge den som söker hjälp bostad utan andra krav än att man ska följa de regler som gäller för andra hyresgäster. I hemlöshetsarbete enligt den så kallade bostadstrappan är det i princip tvärt om. Där är den egna bostaden slutmål i en längre behandlingsprocess, i vilken den hjälpsökande måste leva upp till en rad villkor för att få hjälp" (ibid, s. 11).

Det som särskiljer de olika modellerna är i första hand:

- Vem som har kontrollen över boendet
- Graden av integration (normalisering)
- Fastighetsägarens roll
- I vilken mån det finns personal knuten till boendet
- Särskilda villkor, till exempel nykterhetskrav eller krav på deltagande i behandling.

- Modell 1.1. Vart på skalan mellan integrerat och parallellt boende befinner sig unga i hemlöshets boendeprogram?

Boendeformer;	Boendetrappan /Vårdkedja modellen	Bostad först/ Pathway to housing	Unga i hemlöshet studentboende	Unga i hemlöshet Fadderboende
Vem har kontroll över boendet?	Huvudmannen Kommun eller region.	Den boende	Stadsmissionen	Fadder/faddrar
Graden av integration (normalisering)	Låg, bostaden är ofta del av en institution.	Hög. lägenheterna ofta del av det reguljära bostadsbeståndet	Hög. lägenheterna del av det reguljära bostadsbeståndet	Hög. Bostäderna del av det reguljära bostadsbeståndet
Fastighetsägarens roll	kommun eller region hyr av fastighetsägaren och har stort inflytande.	Den boende har eget bostadskontrakt och stort inflytande.	Stadsmission hyr av fastighetsägare och har stort inflytande.	Fadder/faddrar äger eller hyr bostaden och har bestämmanderätt.
I vilken mån finns det personal knuten till boendet?	Behandling och tillsyn sker ofta i bostaden.	Behandling, stöd och tillsyn sker separat	Behandling, stöd och tillsyn sker separat men också i bostad.	Behandling, stöd och tillsyn sker separat
särskilda villkor, till exempel nykterhetskrav eller krav på deltagande i behandling.	Vanligt förekommande	Sällan eller aldrig förekommande	Drogfritt boende. Krav på studier	Enligt överenskommelse mellan fadder och boende.

Modellen ovan visar att Skåne Stadsmissions modeller för boende placerar sig närmre de parallella boendeprogrammen likt Bostad först.

Utgångspunkterna för Bostad först och Unga i hemlöshets boendelösningar påminner mycket om varandra.

“Skåne Stadsmission ser bostad som en mänsklig rättighet. Först när en persons grundläggande behov såsom trygghet och boende är tillgodosedda kan den fokusera på framtiden.”

“Bostad först-konceptet utgår från att en bostad är en grundläggande mänsklig rättighet och en förutsättning för att kunna leva socialt integrerat i samhället” (Kristiansen 2013, s. 4)

Båda boendemodellerna vilar på en humanistisk grundsyn där vuxna människor förutses kunna ta eget ansvar för sina boenden utan stöd eller behandling i bostaden.

Trots likheterna är det svårt att göra en full jämförelse mellan Bostad först, Skåne Stadsmissions studentboende och fadderhemmen. Studentbostäderna har mycket gemensamt med bostad först. Utöver tillsyn en gång i veckan sker ingen behandling, coachning eller övriga besök i bostaden om inte den boende ber om det. De boende har egna kontrakt och betalar en hyra varje månad. Det finns inga krav på nykterhet eller drogfrihet för att bo i bostaden dock får alkohol inte förvaras eller drickas i studentlägenheterna. Den boende förhåller sig i övrigt till de regler som gäller för hyresgäster i allmänhet. En betydande skillnad mellan Bostad först och Skåne Stadsmissions studentlägenheter är att boende i Bostad först behåller sina boende så länge de uppfyller de krav och förväntningar som gäller för hyresgäster i allmänhet. Att erbjuda egna hyreskontrakt till målgruppen unga papperslösa är en utmanande uppgift. De räknas inte in i statistiken för bostadslösa vilket gör det svårt att finansiera arbete med målgruppen. Deltagarna har heller inte tillgång till de reguljära insatser som erbjuds hemlösa.

Det finns också gemensamma nämnare mellan Bostad först, principerna för ett separat boende och fadderhemmen. Hemmen är en del av det reguljära bostadsbeståndet och de olika stödfunktionerna är separerade från bostaden. Många fadderhem har också en hög grad av normaliserande egenskaper då deltagarna ofta ingår i boendet som en medlem av hushållet.

Jämförelse med andra stödfunktioner i arbetet med hemlösa

Enligt socialtjänstlagen har kommuner inte ansvar för att tillhandahålla bostäder till hemlösa i allmänhet. Däremot bör socialtjänsten ge information om hur man kan söka bostad. Utifrån enskilda personers behov kan socialtjänsten även ge praktiskt stöd. Av lagen framgår att socialtjänsten har ansvar för omsorg, service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till de personer i kommunen som behöver det. (SoL kap 2).

Trots att kommuner enligt socialtjänstlagen inte åläggs att erbjuda till bostad till hemlösa så erbjuder de ofta olika boendeprogram såsom Bostad först, boendetrappan och sociala boendekontrakt. Många av dessa boendeformer är utformade för personer med missbruksproblematik och/eller psykisk ohälsa .

Bestämmelser och riktlinjer för vilka grupper som ska erbjudas boende och olika stödfunktioner återfinns istället i socialstyrelsens olika nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende och i riktlinjerna för vård och stöd vid psykisk sjukdom.

I de nationella riktlinjerna för missbruksvård står det att;

“Hälso- och sjukvården och socialtjänsten bör erbjuda boendeinsatser i form av vårdkedja eller bostad först till personer med missbruk eller beroende av alkohol och narkotika och som är hemlösa” (Socialstyrelsen 2019, s. 52).

I samma anda formuleras de nationella riktlinjerna för personer med schizofreni

“Socialtjänsten bör erbjuda hemlösa personer med schizofreni en långsiktig boendelösning” (Socialstyrelsen 2011, s. 37).

I de nationella riktlinjerna rekommenderas boendelösningar enligt bostad först-modellen och/eller boendetrappan.

Stödfunktioner och dess betydelse för en persons utveckling, återhämtning och behandling beskrivs i de nationella riktlinjerna som en integrerad del av de olika boendemodellerna. I detta avseende överensstämmer de nationella riktlinjerna väl med hur Skåne Stadsmission organiserat sitt arbete med projektets deltagare - ett tvådelat stöd där tillgång till stödfunktioner är en del av insatsen att få bostad.

I de nationella riktlinjerna för stöd och boende såväl som i beskrivningarna av både bostad först och boendetrappan rekommenderas Case management som metod för att organisera stödsatser. Case management är en metod som kan ha skiftande utformning. I Sverige har Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) sedan år 2005 arbetat med att utveckla en variant av metoden. I grunden handlar det om att organisera olika stödsatser så att de blir till en fungerande helhet för den enskilde. En särskild person, en case manager, har till uppgift att samordna systemets insatser och därmed minska problemet med att vården ofta är uppdelad mellan olika vårdgivare (Socialstyrelsen 2009, s. 23).

Case management är ett samlingsnamn för samordnade insatser som syftar till att hjälpa den enskilde. Ett Case management team ska innehålla de flesta av de vård och omsorgsgivare som en deltagare kan behöva för att klara sitt boende, återhämtning och allmänna livsföring. Med Case management vill man undvika de komplikationer som kan följa om en deltagare själv måste söka och etablera kontakt med vårdinsatser som är utspridda och fragmenterade i olika delar av vårdkedjan. Enligt modellen för Bostad försts amerikanska förlaga "Pathway to housing" ska stödfunktioner erbjudas dygnet runt enligt modellen assertive community treatment (ACT). Modellen kan på svenska översättas till "aktivt uppsökande integrerad samhällsbaserad behandling och rehabilitering" (Kristiansen 2013, s. 14). enligt modellen ska ett ACT-team innehålla olika kompetenser så som psykiater, sjuksköterska, socialarbetare och psykolog med syftet att kunna erbjuda ett så heltäckande stöd för den enskilda som möjligt (ibid). ACT-modellen är en resurskrävande form av Case management som innebär att personal finns tillgänglig för deltagarna dygnet runt och vid behov ge deltagaren tillgång till psykiatrisk och/eller missbruksvård²⁶.

I vissa texter beskrivs case management som ett stöd främst till personer med psykiatriska problem²⁷ och i andra texter beskrivs det som en evidensbaserad metod för arbete med såväl hemlösa som med personer med svåra psykiska sjukdomar²⁸.

Unga i hemlöshets modell för stödfunktioner utgår likt Case management från uppfattning att ett samordnat överskådligt stöd är till gagn för den enskilda deltagaren.

²⁶ Kristiansen 2013, s. 14).

²⁷ "Case management är ett arbetssätt för att personer med psykiska funktionsnedsättningar och deras närstående ska få rätt insatser utifrån brukarens uppsatta behov och mål. Tillsammans med utsedd Case Manager (vård- och stödsamordnare) arbetar brukaren gemensamt med sitt nätverk med stöd av det evidensbaserade programmet Integrerad Psykiatri, i dag oftast benämnt R-ACT (resursgrupps- ACT). (Region skåne och kommunförbundet skåne 2019)

²⁸ ACT har i flera studier visat goda effekter i arbetet med hemlösa, liksom med människor med svåra psykiska sjukdomar (Kristiansen 2013, s. 14)

Modell 1.2. På vilka punkter är unga i hemlöshets stödfunktioner en form av case management.²⁹

<i>Case management</i>	<i>Unga i hemlöshets stödfunktioner</i>
En case manager som överser allt arbete med den enskilda.	Ja och nej. Kontaktpersonens och socionomens roller kan tillsammans likställas med en case manager.
Ett team med olika kompetenser som sammantaget kan tillgodose den enskildes behov.	Ja.
Stöd på dygnets alla timmar året runt.	Nej. Unga forums personal är tillgängliga dagtid mån-fre. I vissa fall har de också stöttat deltagare på jourtid.
Erbjuder stöd till den enskildes närstående.	Ja och nej, deltagarna har oftast ingen familj i Sverige men Unga i hemlöshet samverkar med och stöttar personer i deltagarnas nätverk såsom personer i fadderhemmen.
Erbjuder kontakt med psykolog och psykiatri.	Ja
Är en brukarstyrd arbetsmodell	Ja

Unga i hemlöshets stödfunktioner liknar Case management i det avseendet att det utgår från ett brukarstyrt stöd som underlättar för deltagaren att få adekvat och långsiktigt stöd. Unga i hemlöshets stödfunktioner erbjuder också kontakt med en rad olika professionella såsom psykoterapeut, socionom, kontaktperson och Skåne Stadsmissions egna vårdgivare.

Unga i hemlöshets arbete med målgruppen liknar Case management då de erbjuder psykosocialt stöd såväl som sjuk- och psykiatrisk vård.

Frågor om livskvalitet

På frågan om fadderhemmen upplever att medverka i projektet har påverkat deltagarnas livskvalitet till det bättre svarade 83,6% Ja, 14,8% att de inte vet och 1,6 nej.³⁰ Efter att ha svarat på frågan ombads de faddrar som svarat "ja" att utveckla sin svar i en kortare text.

²⁹ Kriterierna för case management i modellen ovan är hämtade socialstyrelsens kunskapsöversikt - boendelösningar för hemlösa personer (2009-126-27) och Regions skåne och kommunförbundet skånes arbetsmodell och arbetsblad, Case Management vård- och stödsamordning 2019).

³⁰ Antal svar n=61.

De begrepp som de förknippade med en stärkt livskvalitet var;

- En känsla av trygghet och sammanhang
- Ett större nätverk, hopp, stöd och frihet.
- En stabilitet som gjort att ungdomen klarat av skolan.
- Ökad positivitet.
- Kunnat äta bra mat.
- Ett bevis på det goda i samhället.
- Stöd i juridiska frågor.
- Kontakt med en skola och ny skolplats.
- Gjort det möjligt att leva trots känslan av inget liv.
- Ungdomarna lever i ovisshet men slipper leva i fattigdom.

Projektets deltagande ungdomar fick också svara på frågan om de upplevde att deras medverkan hade påverkat deras liv till det bättre. 62,5% svarade ja, 25% vet ej, och 12,5% nej.³¹

Alla svarande deltagare gavs utrymme att skriva kortare svar kring hur medverkan i projektet påverkat deras livskvalitet. Nedan följer några av svaren i sin helhet;

- Jag är glad att finns någon att kan hjälpa oss och lyssna på oss eftersom migrationsverket tro inte hjälper inte och lyssnar inte på oss, jag och alla andra som är i mitt situationen, de behöver hjälp. Tack 🙏 från stadsmissionen.
- Tryggt fadderhem är viktigt för mig.
- Att ni verkligen bryr er om oss och böja ner er för att hjälpa oss. Det vill jag tacka för. ☺
- Det känns bra när man ser att det finns så många organisationer och föreningar som hjälper papperslösa så att man känner sig inte helt utanför!
- Har jag fått busskort från dom och det är till stor hjälp för mig :).
- Det var bra projekt eftersom med hjälp av de frågor så får ni veta hur det går med papperslösa.
- Att jag kan leva med mindre problem med hjälp av stadsmissionen.
- Det betytt mycket för mig att vara i projektet. Det kändes liksom vi var alla som familjemedlem i unga forum. Glädje tiderna och trevliga personer som vi träffades i unga forum. Det betytt jätte jätte mycket för mig. Jag är lite orolig om vi inte få hjälp av stadsmissionen till hyran då riskerar många av oss att inte kan bo kvar på våra boende."

³¹ Antal svarande n= 16.

Den stora betydelsen av ekonomiskt stöd, hjälp till boende, sammanhang och någon som lyssnar och tror på en är återkommande i deltagarnas svar på hur de upplever att projektet bidragit till ökad livskvalitet. Reflektioner och svar kring livskvalitet återfinns på olika platser i utvärderingen, i enkätsvaren och i intervjuerna. Samtidigt som svaren skiljer sig åt är de samstämmiga. Svaren berör i stor utsträckning de aspekter av livskvalitet som utgör KASAM, en känsla av tillhörighet, meningsfullhet i vardagen och att det finns människor i ens omgivning som man kan lita på och som lyssnar.³² Likafullt belyser svaren vikten av möjlighet till eget boende och en egen ekonomi. Boende och ekonomi, eget busskort fickpengar, beskrivs som en förutsättning för kunna delta, ta egna initiativ och ingå i en social samvaro.

Avslutande diskussion

Genom projektet Unga i hemlöshet har Skåne Stadsmission tagit sig an ett växande samhällsproblem. Före det att regeringen presenterade sin satsning "extra pengar i budgeten till de ensamkommande" i september 2017, hade Skåne Stadsmission identifierat målgruppens utsatta situation och initierat projektet Unga barn på flykt. Kompetens, erfarenhet och kontakt med målgruppen ledde till att de fick ta del av del av regeringen fördelning av "resurser till civilsamhället för att motverka hemlöshet bland unga vuxna."³³

Utvärderingen ger en bild av att Skåne Stadsmission och projektet Unga i hemlöshet genom sin förändringsteori tar sig an praktiska och ekonomiska såväl som psykosociala aspekter av deltagarnas liv och utveckling. Unga i hemlöshet är ett bostadssocialt projekt som i linje med socialstyrelsens rekommendationer vid insatser för hemlösa erbjuder ett tvådelat stöd bestående av boende och individanpassade stödinsatser. Trots att många av insatserna är individanpassade såsom den sociala- och juridiska rådgivningen och samtalen med psykoterapeuten så rymmer projektet en kollektiv anda. Denna kommer till uttryck dels genom de gemensamma aktiviteter som arrangeras på Unga Forum och på Trygga boende men också genom en kamratliga omsorg som tycks finnas mellan många av projektets deltagare.

Ett tillgängligt, stöttande och lyssnande förhållningssätt har präglat arbetet i projektet. Deltagare, medarbetare och fadderhem berättar att arbetet med ett samlat stöd för målgruppen inom ramen för ett projekt har varit en framgångsfaktor. Deltagarnas behov är många och varierande, samtidigt har de begränsad tillgång till samhällets allmänna vårdinsatser. Vidare organiseras dessa insatser i en fragmenterad vårdkedja som kan vara svår för projektets deltagare att överblicka.

Fördelning av ekonomiska resurser beskrivs också som en av projektets styrkor. Bakom fördelningen av pengar tycks finnas en uppfattning om att vuxna personer har förmågan att själva besluta om sin ekonomi och att ekonomiska resurser är en förutsättning för att delta och ingå i sociala sammanhang. Fördelningen av resurser är också rättvis i den mening att den kommer alla till gagn utan hänsyn till omfattningen av deltagarnas behov. Svaren kring fördelningen av ekonomiska resurser är de frågor i enkäterna som har mest entydiga svar.

³² Kasam 29, frågeformulär.

³³ Regeringen.se/extra pengar i budgeten till de ensamkommande.

Alla deltagare har fått busskort, 75% får fortfarande busskort och 25% har fått det tidigare men inte längre. Samtidigt svarade 98,6% av fadderhemmen, alla utom ett, att de får omkostnadsersättning utbetald varje månad. I sina resonemang kring vad omkostnadsersättningen innebär svarar de flesta fadderhem att det ger en ökad frihet för deltagaren och en känsla av kunna bidra till hushållet.

Genom samverkan är Skåne Stadsmission del i ett större sammanhang som gemensamt utgör stödet för målgruppen. Att engagera befintliga fadderhem gav Unga i hemlöshet möjlighet att nå ut med sin verksamhet, sina stödfunktioner såväl som ekonomisk och praktisk hjälp till ett stort antal deltagare. Detta var ett avgörande beslut för projektets utveckling och målpuppfyllelse. Genom att samla och nå ut till engagerade fadderhem och samarbetsorganisationer lyckades Unga i hemlöshet strukturera och överblicka stöd åt en målgrupp som ofta är svår att nå. Samverkan inom Skåne Stadsmission mellan projektgruppen för Unga i hemlöshet och enheten för Trygga boende lade grunden för arbetet med boende i studentlägenheter. En bred dialog där man engagerar olika delar av den egna organisationen tycks vara en del av arbetet med att utveckla hållbara boendelösningar för målgruppen.

De flesta fadderhemmen var aktiva innan de anslöt sig till projektet. Samtidigt stod de ofta utan stöd och ekonomisk kompensation. Omkostnadsersättningen beskrivs som en uppskattad hjälp av både fadderhem och deltagare och var i vissa fall också en förutsättning för att kunna erbjuda plats åt en ungdom. Det finns också berättelser i utvärderingen som beskriver hur ett boende leder till ett annat. Det är lättare att gå från en boendeform, som också erbjuder stöd och vägledning, till ett annan. Mycket av det arbete som bedrivits med deltagarna har präglats av aktivt deltagande och egenmakt. I sökandet efter fadderhemsplatser ombads deltagarna att själva söka boende hos vänner och bekanta samt att komma på den öppna verksamheten för att utöka sina sociala nätverk. På samma sätt arbetade personal på Trygga boende aktivt med att stötta de boende i deras lägenhetssökande. Att ge ägandeskap till deltagarna och att ha förväntningar på att de aktivt deltar genom att söka bostad och arbete beskrivs som en central del av Skåne Stadsmissions arbete med målgruppen.

Det tycks finnas en stark tilltro till de egna arbetsmetoderna i Unga i hemlöshets projektgrupp. Medarbetare berättar hur projektets organisering gör att de når ut till deltagarna. En bred och varierad kompetens inom projektgruppen har inneburit att de har kunna hänvisa rätt och det stöd de har förmedlat har ofta gagnat deltagarna. Samtliga medarbetare nämner också vikten av att arbeta efter principen - stöd vid behov, efter behov. Denna princip tycks utgöra en trygg grund för Unga i hemlöshets arbetssätt.

Sammanfattning i punktform Unga i hemlöshet, framgångsfaktorer och möjliga slutsaser;

- Ett professionellt juridiskt- och socialt arbete genom ett tvådelat stöd bestående av boende och stödfunktioner.
- En fördelning av ekonomiska resurser.
- Samverkan, både externt och internt.
- Bred kompetens och erfarenhet i personalgruppen som arbetar med både praktiska och känslomässiga delar av deltagarnas behov och utveckling.
- Engagerar deltagarna i aktiva studier, jobb- och lägenhetssökande.
- Stark tilltro och trogenhet till de egna arbetsmetoderna.

Slutligen ger projektet utrymme åt vardagligheten. Trots att många deltagarnas lever med en oro över sin asylprocess, sitt boende och sin skolgång så finns det tid för vardagliga samtal mellan deltagare och personal. Att åka på utflykt och grilla, att skratta och umgås tycks ge nödvändigt bränsle till deltagare och personal i projektet. Onsdagsträffarna på Unga Forum präglades av gemenskap och samtal. Betydelsen av någon som lyssnar och frågar hur det är, återkommer i deltagarnas beskrivningar av deras medverkan i projektet. Ett återkommande svar bland de tillfrågade är vikten av att bli lyssnad på och betrodd och hur detta ger en känsla av att vara viktig och prioriterad.

Referenser;

Vedung, Evert (1991).Utvärdering i Politik och Förvaltning. Studentlitteratur, Lund.

Lindgren, Lena (2006). Utvärderingsmonstret. Studentlitteratur, Lund.

Blom, Björn & Moren, Stefan & Nygren Lennart (2011) Utvärdering i socialt arbete. Stockholm: Natur och kultur.

Kristiansen, Arne (2013) *Utvärdering av Bostad Först-projektet i Helsingborg, Slutrapport.*

Joseph E. Stiglitz & Jean-Paul Fitoussi. (2009) *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress.*

Socialstyrelsens kunskapsöversikt över arbete med bostadslösa (artikelnr 2009-126-27)

Stadsmissionens rapport (2019) *De som ingen vill se, rapport om unga i hemlöshet i Skåne,*

Socialstyrelsen (2017) Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär, Artikelnummer 2017-11-15

Socialstyrelsen (2019) Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende. Artikelnummer 2019-1-16

Socialstyrelsen (2018) Nationella riktlinjer för vård och stöd vid schizofreni och schizofreniliknande tillstånd. Artikelnummer 2018-9-6

Regeringens proposition 2012/13:109 Hälso- och sjukvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd.

Region Skåne & Kommunförbundet Skåne (2019) Case Management Vård- och stödsamordning Arbetsmodell och arbetsblad.

Pressmeddelande; Regeringen.se, 17 september 2017, extra pengar i budgeten till de ensamkommande.

Pressmeddelande; malmöstad.se. 31 oktober 2019. Stärkt stöd till värmestugor med IOP mellan Malmö stad och civilsamhället

www.skanestadsmission.se/verksamheter/trygga-boenden

Malmöstad.se, Malmö stads kartläggning av hemlösheten år 2019.

Bilaga 1. Frågeformulär till projektets deltagare

Fråga 1. Kön?

Fråga 2. Hur gammal är du? Skriv ditt svar på raden nedanför.

Fråga 3. Är du asylsökande, papperslös eller har du uppehållstillstånd genom den tillfälliga gymnasielagen?

Fråga 4. Hur länge har du varit med i projektet på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 5. Har du tidigare levt som hemlös? (med hemlös menas här att du inte har haft en fast adress).

Fråga 6. Har du bott i olika boenden genom projektet Skåne Stadsmission unga forum?

Fråga 7. Har du haft bostad under hela den tiden du haft kontakt med Skåne Stadsmission eller har du i perioder levt som hemlös?

Fråga 8. Känner du dig trygg i ditt boende? Om du inte känner dig trygg i ditt boende förklara gärna varför du känner så.

Fråga 9. Känner du dig trygg när du är ute på stan där du bor? Om du inte känner dig trygg när du är ute på stan förklara gärna varför du känner så.

Fråga 10. Under följer några frågor om din ekonomiska situation. Har du?

Fråga 10.1. Pengar så att du ibland kan köpa kläder?

Fråga 10.2 Pengar så att du kan resa och besöka vänner?

Fråga 10.3 Pengar till fritidsaktiviteter?

Fråga 10.4 Pengar till internetanslutning i ditt boende?

Fråga 10.5 Pengar till att fika eller äta ute?

Fråga 11. Har du en bra relation till de andra personerna i ditt fadderhem?

Fråga 12. Vad har du för sysselsättning? (du kan kryssa i flera svarsalternativ)

Fråga 13. Om du går i skolan. Har du fått hjälp att söka skola på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 14. Tränar du regelbundet?

Fråga 15. Har du fått träningskort eller andra avgifter för träning betalda av Stadsmissionen/Unga Forum?(du kan här kryssa i flera svarsalternativ).

Fråga 16. Varje onsdag har Unga Forum öppet för ungdomar. Brukar du gå till Unga Forum på onsdagar?

Fråga 17. Får du tydlig information om de aktiviteter som finns på Unga Forum på onsdagar?

Fråga 18. Vet du om att man kan få hjälp med läxor på Unga Forum på onsdagar?

Fråga 19. Brukar du gå till läxhjälp på Unga Forum?

Fråga 20. Om du svarat ja på fråga 19. Vad tycker du om läxhjälp på unga forum?

Fråga 21. Vet du om att man kan ha samtal med en socionom på Unga Forum?

Fråga 22. Har du haft samtal med socionomen på Unga Forum?

Fråga 23. Om du svarat ja på frågan ovanför, vad tyckte du om dina samtal med socionomen på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 24. Vet du om att man kan ha samtal med en jurist på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 25. Har du haft samtal med jurist på Unga Forum?

Fråga 26. Om du svarat ja på frågan ovanför, vad tyckte du om dina samtal med juristen på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 27. Vet du att man tidigare kunnat få samtal med psykolog/terapeut på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 28. Har du haft samtal med psykolog/terapeut på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 29. Om du svarat ja på frågan ovanför, vad tyckte du om dina samtal med psykolog/terapeut?

Fråga 30. Har du fått hjälp med att besöka tandläkare av Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 31. Har du fått hjälp med att besöka läkare eller sjuksköterska av Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 32. Har du en kontaktperson på Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 33. Är din kontaktperson enkel att kontakta när du behöver råd och hjälp?

Fråga 34. Finns det någon på Stadsmissionen och Unga forum som du kan ringa när du behöver råd eller hjälp?

Fråga 35. Har du förtroende för personal på Stadsmissionen/Unga forum?

Fråga 36. Känner du dig trygg när du är på Unga Forum?

Fråga 37. Får du buss/tåg-kort av Stadsmissionen/Unga Forum?

Fråga 38. Har projektet Unga Forum/Unga i hemlöshet påverkat ditt liv till det bättre?

Fråga 39. Förklara gärna vad din medverkan i projektet har betytt för dig (Tack för din medverkan)

Bilaga 2. Frågeformulär till fadderhem

Fråga 1. Hur länge har ni varit fadderhem i Skåne Stadsmissions projekt Unga i hemlöshet?

Fråga 2. Är ni ensam fadder eller delar ni fadderskapet med annan vuxen i hushållet?

Fråga 3. Var ni fadderhem innan ni kom i kontakt med projektet Unga i hemlöshet eller förmedlades kontakten mellan er och er fadderungdom genom projektet?

Fråga 4. Har du/ni varit fadderhem till flera ungdomar, inom ramen för projektet, före det att er nuvarande ungdom flyttade in?

Fråga 5. Har du/ni haft en fadderungdom där boendet hos er avslutats i förtid?

Fråga 6. Om ni svarade ja på fråga 5, förklara gärna varför boendet hos er avslutades i förtid?

Fråga 7. Får ni omkostnadsersättning utbetald månadsvis från projektet Unga i hemlöshet?

Fråga 8. Om ni svarat ja på fråga 7, kommer pengarna i tid varje månad?

Fråga 9. Om ni svarat ja på fråga 7, hur används och fördelas omkostnadsersättningen? (ni kan här kryssa i flera svarsalternativ)

Fråga 10. Vet du/ni vem på Stadsmissionen ni ska kontakta om ni har frågor rörande er ungdom eller er roll som fadder?

Fråga 11. Har ni en specifik kontaktperson på Stadsmissionen kopplad till er roll som fadderhem?

Fråga 12. Om ni svarat ja på fråga 11, upplever ni att kontaktpersonen är lyhörd och tillgänglig för era och er fadderungdoms behov?

Fråga 13. Har du/ni bytt kontaktperson under tiden som ni varit fadderhem till en och samma ungdom?

Fråga 14. Upplever du/ni att de olika stödfunktioner som finns inom projektet såsom juridisk rådgivning, samtal med socionom och samtalsstöd med terapeut är tillgängliga för er fadderungdom?

Fråga 15. Om ni svarat nej sällan, eller nej aldrig på fråga 14, förklara gärna varför de olika stödfunktionerna inte är tillgängliga för er fadderungdom.

Fråga 16. Vad tycker du om de olika stödfunktioner som erbjudits i projektet?

Fråga 16.1. Juridisk rådgivning?

Fråga 16.2. Samtal med socionom, social rådgivning?

Fråga 16.3. Samtal med terapeut?

Fråga 16.4. Läxhjälp?

Fråga 16.5. Öppen verksamhet/Unga Forum?

Fråga 16.6 Kontakt med kontaktperson?

Fråga 17. Under projektet har Stadsmissionen på olika sätt erbjudit information till er faddrar. På vilket/vilka sätt har ni fått ta del av information om projektet? Ni kan fylla i mer än ett svarsalternativ.

Fråga 18. Lämnade du/ni utdrag ut polisens belastningsregister innan du/ni blev fadderhem?

Fråga 19. Upplever du/ni att den information om de aktiviteter som planeras och de olika stödfunktioner som erbjuds ungdomarna i projektet är tillgängliga för er som faddrar?

Fråga 20. I december kommer projektet Unga i hemlöshet att avslutas. Kommer er fadderungdom kunna bo kvar hos er även efter att projektet avslutats?

Fråga 21. Upplever du/ni att medverkan i projektet Unga i hemlöshet har påverkat er ungdoms livskvalitet till det bättre?

Fråga 22. Om du svarat ja på fråga 21. Kan du beskriva hur deltagande i projektet har påverkat ungdomens livskvalitet?

Skåne Stadsmission
Korsgatan 14
211 32 Malmö

www.skanestadsmission.se
info@skanestadsmission.se

Foto: Åsa Sjöström